

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Polanšek, Emanuel. Poklon za dragoceno iskreno prijateljstvo : v spomin Guttenbrunnerju / Emanuel Polanšek.**- Na svečanosti vrh Šajde sta minulo nedeljo, 1. oktobra 2017 občini Sele in Železna Kapla odkrili spominski kamen izjemnemu prijatelju koroških Slovencev - šolniku in politiku Josefu Guttenbrunnerju ob stoletnici njegovega rojstva.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 2**
- **Messner, Mirko. "Smo za politiko v interesu večine" : glavni kandidat KPÖ PLUS Mirko Messner / Mirko Messner ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.**- Predsednik Komunistične partije Avstrije (KPA) Mirko Messner je tudi glavni kandidat liste KPÖ PLUS. Glavna kandidatka v volilnem okolišu Velikovec je Mojca Koletnik.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 4**
- **Kuchar, Philip. "Obiskati hočemo 100.000 gospodinjstev" : pogovor s kandidatom SPÖ / Philip Kuchar, Manuel Jug ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.**- Philip Kuchar je koroški glavni kandidat SPÖ, Manuel Jug pa kandidira za socialdemokrate kot pripadnik slovenske narodne skupnosti in bi se veselil tudi prednostnih glasov.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 5**
- **Detela, Lev. 100 let Majniške deklaracije 1917 : predavanje Feliksa J. Bistra na dunajskem Inštitutu za avstrijske vede / Lev Detela.**- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 6**
- **26 ravnateljem odlok o imenovanju : šolstvo.**- Celovec. Deželni glavar in referent za izobraževanje Peter Kaiser je v ponedeljek, 2. oktobra 2017 podelil 26 vodjem šol na Koroškem uradni odlok o imenovanju. Med uradno potrjenimi ravnatelji in ravnateljicami šol so tudi vodje izobraževalnih ustanov na območju veljavnosti zakona o dvojezičnem šolstvu: Heribert Kulmesch kot vodja ljudske šole na Žihpoljah, Christa Meklin - Sumnitsch na novi srednji šoli v Pliberku, Mateja Messner na ljudski šoli v Pliberku, Edi Oraže na ljudski šoli 24 v Celovcu, bolje poznani kot javni dvojezični ljudski šoli, Marija Suklitsch kot ravnateljica ljudske šole I v Borovljah, imenovane "Ljudska šola Josefa Friedricha Perkoniga" in Daniel Wohinz na ljudski šoli v Čajni na Zilji.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 6**
- **Konferenca mladih zamejcev na Reki : čezmejno sodelovanje.**- Reka. V petek, 29. septembra 2017 in v soboto, 30. septembra 2017 je v Slovenskem kulturnem domu na Reki potekala mednarodna konferenca za slovenske mladinske zamejske organizacije, ki sta jo organizirala Mladinski svet Slovenije in Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu. Iz Koroške so se dvodnevne konference udeležili predstavniki Narodnega sveta koroških Slovencev, Mlade Enotne liste in Mlade Slovenske gospodarske zveze.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 6**
- **Wakounig, Bojan. Še vedno se zatika s tablo : Sele pri Žitari vasi / Bojan Wakounig.**- Žitara vas. Žitarski občinski svet tudi na septembrski seji ni razpravljal o dvojezični krajevni tabli za Sele, ki jo je s peticijo zahtevala večina gospodinjstev te vasi.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 6**
- **Köstinger, Elisabeth. "Rada bi bila močan glas za Koroško" : pogovor s kandidatko ÖVP Elisabeth Köstinger / Elisabeth Köstinger ; [pogovarjal se je] Emanuel Polanšek.**- Korošica Elisabeth Köstinger iz Labotske doline je poslanka ÖVP v Evropskem parlamentu in zdaj generalna sekretarka Ljudske stranke. Je glavna koroška kandidatka Liste Kurz.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 7**
- **Mikel, Hubert. Iz naše sredine, centralno se ve : intervju: Hubert Mikel / Hubert Mikel ; [pogovarjala se je] Ana Grilc.**- Center avstrijskih narodnosti na Dunaju se zavzema, podpira, izdaja, ustanavlja, organizira, prireja in to vse v korist manjšinam. Rožan iz roda Miklove Zale in tajnik Centra avstrijskih narodnosti Hubert Mikel o političnem delu za manjšine, večjezičnem šolstvu in politični situaciji avstrijskih narodnih skupnosti.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 8-9**
- **Wakounig, Franc. KIS ima sestrinsko organizacijo v Gorskem Kotarju : Agraslomag v Prezidu / Franc Wakounig.**- Prezid. Na zasedanje Agraslomag, delovne skupnosti slovenskih zamejskih kmečkih zastopniških organizacij je v sredo, 27. septembra 2017 vabila Kmetijsko izobraževalna skupnost (KIS) Gorski Kotar na Hrvaškem, ki je nastala v okviru Slovenskega kulturnega društva Gorski Kotar. Predsednik Zoran Ožbalt je udeležence pozdravil in izrazil svoje zadovoljstvo, da delovna skupnost zaseda pri njih. Zasedanja se je udeležil tudi Dejan Židan, slovenski minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 13**
- **Wakounig, Bojan. Kdo se boji Enkolse? : premiera v Šmihelu / Bojan Wakounig.**- Šmihel. Učenke in učenci gledališke šole KPD Šmihel so se po triletnem urjenju prvič preizkusili na odru z daljšim besedilom.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 14**

- **Wakounig, Bojan. Zgled izjemnega razvoja : premiera v Zmotičah /** Bojan Wakounig.- Zmotiče. Mladinska gledališka skupina SPD Dobrač je v soboto, 30. septembra 2017 pri Prangerju v Zmotičah v živo dokazala, da se je gledališko izvrstno razvila.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 14**
- **Wakounig, Franc. V znamenju treh koroških slovenskih besednih ustvarjalcev : pisateljsko srečanje na Obirskem /** Franc Wakounig.- Obirsko. Letošnje pisateljsko srečanje na Obirskem je pod geslom "Dan v znamenju besednih ustvarjalcev" bilo namenjeno trem uglednim piščim osebnostim koroških Slovencev, Florjanu Lipušu, Reginaldu Vosporniku in Janiju Oswaldu. Pisateljsko srečanje sta organizirala Društvo slovenskih pisateljev v Avstriji (DSPA) in krajevno Slovensko prosvetno društvo Valentin Polanšek.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 15**
- **Kulmesch, Pia. Še bo odmevala melodija sodelovanja : pesnica Anna-Maria Kaiser /** Pia Kulmesch.- anna-Maria Kaiser, pesnica, ki že dolga leta sodeluje s skladateljem Hanzijem Artačem, se predstavlja slovenski narodni skupnosti.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 16**
- **Wakounig, Bojan. Če uživaš v umetnosti, je vse drugo laže sprejeti : Ingrid Gasser, vodja Kulturne delavnice Gasser /** Bojan Wakounig.- Bilčovs. V soboto, 7. oktobra 2017 bo vodja Kulturne delavnice Gasser Ingrid Gasser ob 21. uri v Dolgi noči muzejev vodila po parku skulptur v Kajzazah, ki je medtem postal umetniška znamenitost občine Bilčovs.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 17**
- **Sodja, Lovro. Pester program Cankarjevega doma za sezono 2017/18 : sodelujeta tudi Florjan Lipuš in Maja Haderlap /** Lovro Sodja.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 38 (6. okt. 2017), str. 17**

Primorski dnevnik, Trst

- (cer) Medjezikovna vzgoja v večjezičnih okoljih: Koper – znanstvena konferenca. Primorski dnevnik, št. 233, 6. oktober 2017, str. 4
- Sandor Tence. Manjšinske liste ali stranke morajo za vstop v parlament doseči 20 odst. Na deželni ravni: Rim – poslanska komisija potrdila določilo. Primorski dnevnik, št. 234, 7. oktober 2017, str. 4
- (ag) Slovenski otroci imajo pravico do vzgoje in jasli!: Trst – predsednika kraških rajonski sosvetov odgovorila občinski odbornici Angeli Brandi. Primorski dnevnik, št. 234, 7. oktober 2017, str. 5
- RTV Slovenija bi morala več pozornosti nameniti Slovincem na Madžarskem: Monošter – kritike tudi o (ne)poročanju o Slovincih na Hrvaškem. Primorski dnevnik, št. 234, 7. oktober 2017, str. 22
- Čok, Štefan. O razmerah na Goriškem po prelomnem letu 1947 : Demokratična fronta Slovencev - Fond Odseka za zgodovino NŠK . Primorski dnevnik, št. 235 (8. okt. 2017), str. 10
- Strubell, Michael. Španci so ujetniki stanja, ki so ga sami vzpostavili : intervju - Miquel Strubell, sociolingvist in katalonski aktivist. Primorski dnevnik, št. 235 (8. okt. 2017), str. 9
- Bajc, Gorazd. Zgledna in potrebna analiza : recenzija - zgodovinarke Mateja Jeraj in Jelka Melik napisali Epilog Nagodetovega procesa. Primorski dnevnik, št. 235 (8. okt. 2017), str. 11
- Tence, Sandor. "Za Slovenijo sprejemljiva rešitev, čeprav ne najboljša" : italijanski volilni zakon - stališče zunanjega ministra Erjavca. Primorski dnevnik, št. 236 (10. okt. 2017), str. 3
- (st) Neizkoriščen denar za manjšino bo šel na Tržaško in Goriško: zaščitni zakon – sredstva v višini 5.3 milijona evra. Stadion 1. Maj, tržaški in goriški KD, poslojpe na goriški Placuti in sedež našega dnevnika. Primorski dnevnik, št. 237 (11. okt. 2017), str. 4
- Poljanka Dolhar. »Kdo želi zahajati k nam?«: naš intervju – Igor Pison, umetniški koordinator Slovenskega stalnega gledališča. Primorski dnevnik, št. 237 (11. okt. 2017), str. 11
- Urad za zamejce bo dodatne vire iskal iz evropskih razpisov: Ljubljana – seja komisije državnega zbora. Proračunska dotacija za leto 2018 znaša 8,6 milijonov evrov. Primorski dnevnik, št. 238 (12. okt. 2017), str. 4

Primorske novice

- Nataša Čepar. Turizem se udejanja (tudi) prek jezika: dr. Vesna Mikulič: jezik ima v turizmu še posebno vlogo, saj se turistična ponudba oblikuje šele s komunikacijo. Primorske novice, št. 232, 6. oktober 2017, str. 17
- Ljubim te tako ali drugače: jezikoslovec Jean-Marc Dewaele o tem, kako ljudje v novih kulturnih okoljih in jeziku izražajo čustva. Primorske novice, št. 232, 6. oktober 2017, str. 18

Delo, Ljubljana

- **Španski jezik. Mimi Podkrižnik. Delo, 06.10.2017, str. 6**

Romanski razgledi.

Bo v Španiji, v Kataloniji, preskočila iskra in bomo na krvavih poljanah res uničili sanje evropskim otrokom? Ne, to ni strašenje in sprevrženo obračanje nabreklih besed, strah, da se lahko v Kataloniji zaneti ogenj, je na mestu. »Doslje nisem nikoli pomislil na to, zdaj pa je očitno, da je situacija nevarna,« je dejal Ricard Gené, odvetnik iz Barcelone, ogorčen nad nedavnim televizijskim nagovorom španskega kralja Filipa VI.

Monarh je imel edinstveno priložnost za pomiritev strasti, da bi pokazal, da je »oče« vseh Špancev, tudi Kataloncev, da verjame v demokratične besede, ne pa tudi v govorico nasilja, v kateri sta se med nedeljskim glasovanjem v Kataloniji pogovarjali z volivci španska policija in civilna garda. »Čeprav je po španski ustavi monarhija razsodnik med različnimi institucijami«, ni niti črnil o okrog tisoč poškodovanih, zato pa je tudi s telesom povedal, kako jezen je in, brez kančka pomisleka, povezan s trdo politiko konservativnega premiera Mariana Rajoya. »Tako je odprl vsa vrata« ... in jih tudi pustil nevarno odprta – kar plaši, saj v političnem Madridu nočejo niti slišati o dialogu, dogovoru ali mednarodni mediaciji, češ da

se, s katalonskim predsednikom Puigdemontom, ne bodo pogajali o »ničemer nezakonitem, kakor si tudi ne bodo dovolili izsiljevanja«. In Mariano Rajoy je že pred referendumom izjavil, da bodo posegli po vseh sredstvih ...

Katalonski politiki – ta že leta prosi za pogovor in pogajanja z Madridom in zdaj za mednarodno mediacijo – ne preostane drugega, kakor da, predvidoma, v ponedeljek v parlamentu razglasi neodvisnost. Jo bo, potem ko je špansko ustavno sodišče včeraj prepovedalo tudi to napovedano zasedanje? Poti nazaj ni, tudi zato je ne more biti, ker so doslej Katalonci hodili samo po demokratični poti: prastaro gibanje za neodvisnost se je pred sedmimi leti znova dvignilo iz civilne družbe, vlada Carlesa Puigdemonta ima mandat volivcev za vodenje osamosvojitvenega procesa, nedeljski referendum, ki ga v Madridu združena označujejo za »nezakonitega«, je ustavno sodišče samo »začasno suspendiralo«, pravica do glasovanja, na katero se sklicujejo Katalonci, je, kot pravi mednarodna pravica Ana Stanič, ena najbolj demokratičnih pravic ... in tudi rezultat referenduma, katerega verodostojnost so potrdile komisije mednarodnih opazovalcev, tudi Ruplova, je legitim: 90 odstotkov vseh, ki so v zelo težkih okoliščinah v nedeljo glasovali, je pritrdilo Kataloniji kot neodvisni republiki.

Je katalonska vlada res samo utopična naivnica, ker hoče – prav zdaj in z dialogom in nenasilno – dosanjati neodvisnost in s tem tudi drugačno Španijo? Zakaj je demokratični London razumel separatistično Škotsko, nazadnjaški Madrid pa pošilja nad independentistično Barcelono policijo, civilno gardo, in bati se je, da je res, tudi vojsko? Zato, ker različne družbe govorijo različne jezike, kar se utegne še bolj razgaliti v teh dneh, odločilnih tako za Katalonijo in Španijo kakor za Evropo. Bodo unionisti, ki naj bi množično preplavili Barcelono v nedeljo, zmogli pokazati toliko dostojanstva, kolikor so ga ob vsakem zborovanju doslej independentisti?

Menda ja ne bo v hrupu tik pred zdajci ali po njem preskočila iskra in se bodo z blagoslovom Madrida sprostile najbolj primitivne strasti in prišla na svetlo vsa zgodovinska krvoločnost iberske, španske narave ...

- **Katalonske hruške, kosovska jabolka. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 07.10.2017, str. 3**

Zvezane roke Bruslja. Unija ostaja nema in zavrača kritike domnevno dvojnih standardov pri obravnavi vprašanja Katalonije

Bruselj – Ali EU res preveč nedejavno spremlja krizo v Kataloniji in za vsako ceno varuje hrbet španskemu premieru Marianu Rajoyu? Tako položaj razume predsednik katalonske vlade Carles Puigdemont in številni kritiki po Evropi.

Institucije Unije kot tudi države članice hočejo ostati zunaj konflikta. Referendum obravnavajo kot kršitev španskega pravnega reda in notranjo zadevo, ki mora biti urejena v okviru Španije. Nenavadno bi bilo, denimo, pričakovanje, da bi EU podpirala gibanje, ki spodkopava ozemeljsko celovitost ene od članic. Da bi evropska komisija sploh lahko uradno nastopila kot posrednik, bi moralo biti izpolnjenih kar nekaj pogojev. Najprej bi Madrid moral privoliti v takšno vlogo Bruslja. Španija je ena od 28 članic in prva sogovornica za evropsko komisijo glede španskih tem.

Glavni bruseljski argument je, da bi neodvisna Katalonija ostala zunaj EU. To naj bi Katalonce odvrnilo od odcepitve. Težko predstavljivo je, da bi Španija privolila v vstop samostojne Katalonije, če ne bi bilo soglasne razdružitve. Postavljajo se še številna vprašanja o vstopu v schengen in območje evra, o teži glasov v EU, denarju iz evropskih skladov, sedežih v evropskem parlamentu ... Čeprav bi položaj najbrž urejali bolj pragmatično, če bi se osamosvojitve uresničila, je za EU najboljša pot dialog med Barcelono in Madridom. Z njim bi odpravili nesoglasja, denimo, z več avtonomije za Katalonijo.

Bruselj priznal Madridu »uporabo sorazmerne sile«

Med vrsticami se sporoča še, da referendum ni bil le zakonit, ampak tudi nelegitimen, saj na njem ni sodelovala niti polovica volivcev (le 43 odstotkov). Poleg tega so vse javnomnenjske raziskave do zdaj kazale, da so zagovorniki neodvisnosti med vsemi prebivalci Katalonije v manjšini. Bruselj je španski vladi, kot je razlagal podpredsednik evropske komisije Frans Timmermans, priznal pravico do »uporabe sorazmerne sile« pri izpolnjevanju dolžnosti – varovanju vladavine prava. Institucije Unije že tako nimajo nobene prave pravne podlage, ki bi omogočala vpletanje v take primere.

Vladavino prava spodkopava – katalonska vlada

Lizbonska pogodba v znamenitem 7. členu dopušča sprožitve postopka proti članici, ki krši temeljne vrednote EU. Poseben postopek je lahko sprožen v primeru ogroženosti vladavine prave. V takšnem postopku je Poljska. Česa takega v španskem primeru ni niti na obzorju in po bruseljski črki zakona vladavino prava spodkopava – katalonska vlada. To seveda ne pomeni, da vodilni predstavniki Unije in najvplivnejši voditelji ne bi smeli za kulisami vplivati na Rajoya, naj ustavi zaostrovanje, privoli v konstruktiven dialog s katalonsko vlado in doseže kompromisno rešitev.

V Srbiji in še kje drugje EU očitajo, da ima politiko dvojnih standardov, saj da glede Katalonije ravna drugače, kot je v primeru Kosova. To je primerjanje neprimerljivega, »mešanje hrušk in jabolk«. Pravica do samoodločbe pogosto trči ob drugo temeljno načelo mednarodnega prava – ozemeljsko celovitost držav. V kosovskem primeru je bil eden od temeljev za upravičenost secesije in priznanje dolgoletno tlačenje Albancev. Ti so bili vsaj od leta 1981 do Natove intervencije leta 1999 tarča državnega nasilja. Nadaljnja pot do neodvisnosti je potekala s procesom v okviru Združenih narodov.

Kosovo je razglasilo neodvisnost februarja leta 2008 (med slovenskim predsedovanjem EU), priznalo ga je že več kot sto držav. Ko se je Unija opredeljevala do Kosova, so članice sklenile, da se bo vsaka članica sama odločila o odnosih z njim. Kot celota so ugotovile, da Kosovo na podlagi konflikta v 90. letih in obdobja mednarodne uprave skladno z resolucijo ZN 1244 (sprejeto ob koncu kosovske vojne) predstavlja poseben primer, ki ne postavlja v negotovost načel ustanovne listine Združenih narodov in helsinške listine o suverenosti in ozemeljski celovitosti.

Meddržavno sodišče v Haagu je leta 2010 v svetovalnem mnenju ugotovilo, da razglasitev neodvisnosti Kosova ni bila ne kršitev mednarodnega prava ne v neskladju z resolucijo 1244. Kljub takšnim jamstvom Ciper, Grčija, Romunija, Slovaška in Španija še vedno niso priznale Kosova. Vsaka ima svoje vzroke, Španija ima pred očmi tudi katalonsko vprašanje. V praksi se navadno vedejo, kot da ga priznavajo, še posebno na ravni EU. Zaradi pravne podlage in okoliščin nastanka države pa Kosovo ni primerljivo ne s Krimom, kaj šele s Katalonijo.

- **Smrt države, zaton celine. Andrej Miholič o španskem ritualnem samomoru. Delo, 07.10.2017, str. 5**

V zadnjih dneh se v povezavi s katalonskim vprašanjem govori predvsem o usodi tradicionalno samosvoje severovzhodne španske regije po nedeljskem referendumu o neodvisnosti, o njenih možnostih, željah in pravicah, da po 300-letnem sobivanju z Madridom stopi na svojo pot, in o vseh mogočih posledicah tega dejanja.

Obenem pa ostaja prezrta v ozadju druga plat iste zgodbe, tista o državi z veličastno zgodovino, ki se je opijanjena z zaverovanostjo vase, aroganco in gluhostjo za želje drugega odločila za ritualni samomor. Po zadnjih dejanjih španske vlade je namreč katalonsko pot proti neodvisnosti mogoče kvečjemu upočasniti (vprašanje, s kakšnimi sredstvi in za kakšno ceno), ne pa tudi obrniti. Za to, da so meje španske države postale dolgoročno nevzdržne, so si v Madridu najbolj krivi sami. Dejstvo je namreč, da so katalonski independisti nenehno izražali pripravljenost, da se o tempu in konkretnih ciljih svojih prizadevanj posvetujejo in dogovorijo s centralnimi oblastmi. Toda njihove pobude za začetek dialoga so vselej trčile ob zid molka, arogance, vzvišenosti. Še več, centralna vlada je s svojimi dejanji nenehno pritrjevala tistemu delu glede neodvisnosti sicer neenotne katalonske javnosti, ki je trdil, da so Katalonci v političnem in nacionalnem pogledu drugorazredni državljani španske države.

V takšnih okoliščinah se je tabor zagovornikov samostojnosti le še krepil, prepad med Barcelono in Madridom pa je s približevanjem datuma referendumskega glasovanja postajal globlji in globlji. Trk med njima je postal neizogiben. Stopnjevanje groženj, političnih in sodnih pritiskov, racij in aretacij ni doseglo zelenega rezultata; upor proti centru se je kvečjemu krepil, katalonska vlada pa je vztrajala na začrtani poti.

Osrednje oblasti so nato v nedeljo posegle po ukrepu, ki je porušil še zadnje mostove, nad lastne državljane so poslale policijo, ki je poskušala po njihovih ukazih z gumijevkami izbiti iz ljudi upornega duha. Neuspešno. Zdaj sta obe strani ujeti v spiralo, iz katere je vse težje, v tem trenutku morda že nemogoče najti racionalen izhod, ki bi obema omogočil, da ohranita čast, skleneta kompromis in preprečita najhujše. Obenem vse bolj množični rivalski shodi kažejo, da se ostra polarizacija s političnega parketa vse hitreje širi na ulico, med ljudi. Španija stoji na robu brezna in zre v globino.

Če je težko doumeti, kako se je lahko španska vlada tako nepremišljeno lotila politične krize, da je ta zdaj prestopila meje, ki so se vsaj v tem delu Evrope še pred kratkim zdele nedoumljive, pa je še manj jasno, kako je mogoče, da Madrid kljub množični uporabi policijskega nasilja pri tem uživa vsaj pritrtilni molk, če že ne kar odkrito podporo evropskih institucij. So mar v Bruslju in drugih evropskih prestolnicah ugotovili, da je po brexitu in »notranjem uporu« vzhodnih članic enotnost Unije pomembnejša od spoštovanja človekovih pravic? Če je tako, se je treba vprašati, kdo sploh še potrebuje takšno skupnost.

- **Milan Vincetič (1957–2017). Peter Kolšek. Delo, 07.10.2017, str. 18**

Nekrolog

Seveda znajo o njem več povedati tisti, ki so ga poznali od bliže. Ljudje iz Stanjevcev in Murske Sobote. Občutek sem imel, da je zanj celotno Prekmurje z Goričkim vred en sam kraj, po katerem samoumevno križari. Nekoč sem se peljal skozi Stanjevece, predvsem zato, da bi videl tisto železniško postajo, o kateri je pripovedoval in kjer je bil zaposlen njegov oče. Bila je prazna, zapuščena, takšna je bila videti tudi dolga vas, spominjam se redkih hiš in sadnih dreves. Nekako osamljeno in nesrečno, nikakor ne prazno, mi je deloval tudi Vinci – tako se mu je, kolikor vem, po njegovi volji, reklo. Bilo je malokdaj, da sva govorila v živo, a kadar sva, je bil v nekakšni stiski, neodrešenosti, zamorjen. Drugače kot na mejlih ali razglednicah, ki jih je potikal v svoje knjige, ko mi jih je pošiljal. V pisnih stikih je deloval precej bolj vedro.

Tisti, ki ga bolje poznajo, tako in tako vedo, da je Vincijeva slika, kakršno malajo zgodnji stavki, zelo nepopolna, za one, ki vedo o njem manj kot jaz, pa naj povem, kar ni zmeraj jasno samo po sebi: vsa plastovitost njegove -zapletene osebnosti je razvidna iz njegove poezije; morda tudi proze, a to slabo poznam. Pogosto rečemo, da je ustvarjanje tega ali onega nekaj »čisto posebnega«. In delamo krivico pesnikom, kakršen je Vinci.

Takšne poezije – v tako izvirno in dosledno izklesani formi, ki ji -dajejo izgled na novo izumljene kitične tvorbe, vijačna in hkrati eliptična sintaksa ter osupljive -besedotvorne pogruntacije, in s tako bogato omreženim -eksistencialnim podobjem, ki sega od etničnih do ontoloških pomenov – ne piše/ni pisal na Slovenskem nihče drug. In malokdo je imel tako natančno premišljeno avtopoetiko kot on, čeprav je vprašanje, ali bi jo znal enako dobro pojasniti, kot jo je znal uporabljati. Vinci je govoril razmeroma preprosto, mislil globoko, pisal rudimentarno.

Zagotovo bi z njegovim opusom – štirinajst izklesanih zbirk – imele kaj početi slovenistične diplomske in kakšna magistrska naloga. Odprl sem zadnjo zbirko Kalende in prva pesem, na katero sem naletel, se glasi Pasijon: Dež je bogme izvisel / in siv kapelnik / stisnil je s pogreba / da ga je vesela krčma // in tečna kučamajka / ki ne splakuje vrčka // če je polna kapa / in popleše miza / ter pritrobenta / vseh tišin tišina. Pasijon torej, muka, s katero in zaradi katere shaja tudi krčma. Vinci je premogel oboje. Vsaj dvajset let sem ga vabil, naj se oglasi, ko pride v Ljubljano, da se pošteno usedemo in kakšno rečemo. Letos spomladi se mi je zdelo, da se je odzval dovolj zavzeto in se bo to zgodilo. Ne bo se. A to še ni najhuje. Prav v sredo dopoldne, ko še nisem vedel za njegovo smrt, sem sedel v dohtarski čakalnici in listal zadnjo Sodobnost.

In vidim, da je tam objavljena njegova proza Teta v Ameriki. Malo sem bral, pot z vlakom v Pulj, Kanfanar, deček in mama, ki jo peca sprevodnik. Od vruga je tale Vinci, kaj vse piše, in to kar naprej, me je obšlo. A tudi to še ni najhuje. Od sobote, ko sem dobil v roke omenjeno revijo, sem mu nameraval napisati mejl. V njej je namreč, ne prvič – sploh je Vinci napisal ogromno pesniških ocen – objavil zapis o moji zadnji zbirki, bolj prizanesljiv, kot bi bilo treba, a saj drugače skoraj ni znal. Hotel sem se mu zahvaliti za pozornost, predvsem pa se je ponudila nevsiljiva priložnost, da ga spomnim na dogovorjeno srečanje.

No, nisem mu pisal prvi večer, naslednjega sem pozabil, v ponedeljek sem počel neke druge nepomembne stvari in v torek zvečer sem rekel, jutri pa pride čisto zares na vrsto Vinci ...

- **Katalonsko udarjanje po loncih. Tekst: Mimi Podkrižnik. Delo, Sobotna priloga, 07.10.2017, str. 1**

Saj menda niso samo naivni in se ne bo že čez nekaj dni pokazalo, da so – ker verjamejo v živahno in spreminjajočo se Evropo – le slepi sanjači lepih besed? V civilizaciji, ki kar naprej govoriči o miru, sobivanju, dialogu, svobodi in demokraciji, se katalonsko demokratično osamosvajanje vse bolj spreminja v nevarno igro s španskim ognjem. Realpolitično je možno vse, tudi uničujoč požar.

V razmerju med Katalonijo in Španijo je ogromno prastare psihologije, občutij španske večvrednosti, kolonialistične vzvišenosti, ko nacionalna oblast ponižuje vse katalonsko, češ da je manjvredno – edino tako si je mogoče razlagati večni ne Madrida v odgovor na mnoge pobude Barcelone v zadnjih sedmih letih, da bi si želeli drugačne prihodnosti. Po grobem

posegu ustavnega sodišča v novi statut o avtonomiji regije leta 2010 se je mnogim Kataloncem prelomno razjasnilo, da je čas, da se iztrgajo iz španskega okovja: ne s silo, ampak z besedo, pogajanjem, dogovorom, po civilizirani poti. Toda španska država je toga, nepremakljiva, arogantna in finančne afere, v katere je pogreznjena vladajoča ljudska stranka, kažejo, da je tudi skorumpirana. Katalonija deluje mladostno in zmerno: povedna je starostna in socialna slika ministrov, nič manj predsednika Carlesa Puigdemonta, pa tudi s finančnimi škandali so opravili, potem ko je špansko časopisje pred tremi leti »razkrinkalo« veliko katalonsko avtoriteto, dolgoletnega predsednika Jordija Pujola. Kataloncem je naredilo dragoceno uslugo, kajti politika v Barceloni je zdaj prezračena, tudi ena najbolj transparentnih v Evropi, medtem ko v Madridu ni tako. V Kataloniji imajo (tudi zato) v teh prevratnih dneh v rokah cvetje in v poznih večernih urah tolčejo po praznih loncih, Španija pa je v nedeljo z gumijevkami in gumijastimi naboji udarila po katalonskih ljudeh ...

Iz španske prestolnice še danes prihajajo stari refleksi, ko so se v preteklih stoletjih vselej znesli nad podjarmljeno Barcelono, kadar je nekoliko povzdignila glas – po vojaško so jo disciplinirali. V tankočutni katalonski književnosti je nič koliko primerov tihega ječanja od bolečine, intimnih in kolektivnih tožb. In vendar se Kataloncem, odkar so leta 1714 padli v španski okvir, vedno znova pojavljajo iste sanje: da bi bili neodvisni. Zdaj, pod predsednikom Puigdemontom, so osamosvojitveni proces prignali malone do konca. V zelo težkih okoliščinah – od aretacij, groženj in obtožb županov, medijske blokade do zamrznitve vladnih bančnih računov, blokiranja spletnih strani ... – so izpeljali (po odločitvi ustavnega sodišča v Madridu začasno suspendirano) glasovanje o neodvisnosti, na katerem so volivci, strnjeni v množice, že navsezgodaj varovali volišča s svojimi telesi in jih zato, nekateri med njimi, dobili (s pendreki).

Po vsem, kar je sledilo referendumu, je katalonska vlada zdaj stisnjena v kot: Evropa, na katero so Katalonci kot prepričani Evropejci toliko stavili, jim je obrnila hrbet, češ da je katalonsko vprašanje španski notranji problem; zaradi razdiralnosti je Barcelono ostro okrcal kralj Filip VI., ki – lepo ubran s trdo politiko španskega konservativnega predsednika vlade Mariana Rajoya – ni niti črhnil o nasilju, ki sta si ga nad katalonskimi volivci dovolili nacionalna policija in civilna garda; za povrhu je ustavno sodišče suspendiralo tudi napovedano ponedeljkovo zasedanje katalonskega parlamenta, na katerem naj bi razglasili neodvisnost; in je treba prav tako povedati, da so katalonski volivci resda množično, v 90 odstotkih, pritrtili samostojni Kataloniji, a udeležba je bila le 42-odstotna ...

Kaj bi lahko zdaj storila katalonska vlada, da bi dosanjala sladke sanje naroda in ob tem, ker so čustva razvneti, ne tvegala nasilja? Je vnaprej preigrala vse možne scenarije, tudi velike ekonomske posledice? Ima Barcelona za vsak močen ukrep Madrida pripravljen še močnejši odgovor ali bolj kot ne sproti improvizira? Je Puigdemont spretnejši in bistrejši od Rajoya? Je diplomacija opravila svoje delo, ko pa so Katalonci videti tako obupno sami?

Privrženci neodvisnosti za zdaj kažejo, da si znajo prizadevati za samostojnost po mirni poti: na nenasilnih, kar veselih množičnih zborih, na katerih se je, ob nacionalnem prazniku 11. septembra, denimo, povezalo celo milijon ali še več ljudi. Tudi katalonski unionisti so bili doslej zadržani, čeprav jih je bilo pred mestno hišo v Barceloni, v soboto tik pred glasovanjem, videti, kako so vihrali s frankističnimi zastavami in prepevali falangistične pesmi.

Največji prenapetosti med njimi so poskušali z mestne hiše strgati platno z napisom v katalonščini: Več demokracije. Ne kaže se slepiti, da se lahko tako v enih kot drugih razvnameju najnižje strasti, sploh ob »vojni«, ki jo proti independentistom vodi (španski) tisk, ne le konservativni. ABC, denimo, je pred dnevi pisal o »nacizmu v Kataloniji«, hkrati je brati, kako se proti Kataloncem dvigujejo po drugih koncih države, tudi med prepevanjem frankistične himne Cara al Sol in z vzkliki: Živela Španija!, Živela civilna garda!

Kaj bo? Možno je vse, tudi uničujoč požar. In če – ob morda španski dokončni blokadi Katalonije – ne bo kaj hujšega, je zagotovo pričakovati nove množične demonstracije Kataloncev, ne nujno še naprej mirne, kajti ponižanje bi bilo strašno. Kakor je že zdaj boleče razočaranje nad molčečo Evropo ... »Naivni« Katalonci, po genih trgovci in neskončni pogajalci, verjamejo, da je mogoče, če ne drugače, pa demokratično, »izsiliti« ideale, kot so dialog, dogovor, mediacija, država. Realpolitični« Španci vedo, kako oportunistično se vrti ta svet in da so v njem nekateri več vredni od drugih. Ne bo zmeraj tako, Španija v tej bitki ne izgublja le Katalonije, predvsem je izgubila sebe ...

• **Narod naj si piše sodbo sam. Tekst: Vojko Volk. Delo, Sobotna priloga, 07.10.2017, str. 13**

Na svetu je več kot 300 milijonov ljudi, ki pripadajo skupini narodov brez države, od Tamilcev, ki jih je skoraj 80 milijonov, do ljudstva Rapa Nui, ki jih je manj kot 6000. Med temi si večina vztrajno prizadeva za neodvisnost. Samo v Evropi jih je kak ducat in po tem, ko se Škoti na referendumu niso izrekli za neodvisnost, so zdaj v ospredju Katalonci, v evropski bližini pa Kurdi.

Ne vem, kaj natanko si je mislil Ivan Cankar, ko je svojemu Jermanu položil v usta silovit stavek »narod si bo pisal sodbo sam«, si pa mislim, da je imel v času, ko je pisal Hlapce, v glavi kaj več kot zgolj bes nad volilno zmago klerikalcev na državnozbornih volitvah leta 1907. Prodoren in daljnoviden, kot je bil, je prav s Hlapci nepreklicno razgalil vdanostno nprav takratnega slovenstva in skozi Jermanovo gorečnost napovedal usodne dogodke v prihodnosti svojega naroda. Po koncu prve svetovne vojne so nas ravno klerikalci zvelikli izpod habsburške nadvlade pod nadvlado srbske kraljevine Karađorđevićev. S tem je bilo takrat v kali zatrto tisto nekaj malega, kar je bilo med Slovenci želje po neodvisnosti in lastni državi.

Po drugi svetovni vojni so se tudi najbolj narodno zavedni slovenski partizani morali vdati volji Beograda, sanjarjenja o lastni državi pa so bila bolj ali manj kruto zatrta. A ne za dolgo. Na koncu se je Jermanova prerokba vendarle uresničila in na dan razglasitve neodvisnosti Slovenije smo simbolično pokopali hlapce in za hlapce rojene, skočili prek senc neodločnih prednikov in si spisali sodbo sami. Izkoristili smo najbolj cankarjansko od človekovih pravic, pravico do samoodločbe, torej pravico naroda, da sam odloča o svoji usodi. Ne moremo se več skrivati za krivdami drugih, zdaj že četrto stoletja predvsem sami odločamo o svoji usodi in nam je tako, kot si zaslužimo, da nam je; prej nam je jemal denar Beograd, zdaj pa domače banke.

Na svetu je več kot 300 milijonov ljudi, ki pripadajo skupini narodov brez države, od Tamilcev, ki jih je skoraj 80 milijonov, do ljudstva Rapa Nui, ki jih je manj kot 6000. Med temi si večina vztrajno prizadeva za neodvisnost. Samo v Evropi jih je kak ducat in po tem, ko se Škoti na referendumu niso izrekli za neodvisnost, so zdaj v ospredju Katalonci, v evropski bližini pa

Kurdi. Oboji so te dni na referendumu odločali o svoji usodi, tako kot smo decembra 1990 o tem odločali v Sloveniji in zelo čustveno pričakovali podporo svobodnomiselnih držav. Oboji se tudi srečujejo s političnim odporom držav, katerih del so, in obojim grozi nevarnost, da bo nasprotovanje večjih in močnejših preraslo okvire demokratičnega in predvsem nenasilnega soočanja političnih stališč. A dejstvo je, da je edina stalnica sveta ta, da se narodi ves čas združujejo ali združujejo, države pa nenehno izginjajo ali nastajajo. Odpor večinskih narodov v večnacionalnih državah do težnj manjšinskih narodov po samostojnosti je z vidika nacionalnih interesov vse manj razumljiv, zlasti v schengenski EU, kjer je »ozemeljska celovitost« držav vse manj pomembna. Tudi demokratična zrelost narodov v EU in s tem zmožnost, da se izognejo nasilju in izberejo dialog, ne bi smeli biti vprašljivi.

Po tem, ko so britanske in škotske oblasti gentlemansko izpeljale referendum o neodvisnosti Škotske, sta uporaba groženj in nasilja še posebej absurdni. Nekoč mogočen britanski imperij, v katerem sonce ni nikoli zašlo, se je v zadnjem stoletju skrčil na Združeno kraljestvo, nekoč mogočna Avstro-Ogrska pa se je skrčila na Avstrijo. Združeno kraljestvo zdaj po svoji volji zapušča EU. Sovjetska zveza se je z modrostjo svojih takratnih voditeljev dogovorno in brez konfliktov razšla in nastalo je kar 15 novih neodvisnih držav. Elegantno in vsem za vzor so se razšli tudi Čehi in Slovaki. Izjema je bila edinole Jugoslavija, kjer je norost srbskega vodstva pod pretvezo ohranjanja Jugoslavije povzročila krvavo vojno in nepojmljive zločine nad človeštvom.

Na evropskih tleh je od padca berlinskega zidu nastalo kar 18 novih nacionalnih držav, v katerih živi več kot 270 milijonov prebivalcev. Če odmislimo čustva, ki so praviloma iracionalna, nam zdrav razum zastavlja vprašanje: kaj racionalnega lahko večinski narod v Španiji privede do tega, da na vse možne načine in celo z nasiljem preprečuje referendum o neodvisnosti manjšinskim Kataloncem? Bodo Španci kaj manj Španci, če bodo Katalonci nekoč sami odločali o svoji usodi? Ima kdo na tem svetu seznam, kateri narodi lahko imajo svojo državo in kateri ne?

V povojni Evropi so Nemci prvi uporabili pravico do samoodločbe narodov. Na podlagi te pravice so se leta 1990 združili v enotno državo. Tudi zato so ob razpadu Jugoslavije oblasti združene Nemčije ravnale dosledno in med prvimi na svetu priznale pravico do samoodločbe tudi Sloveniji in Hrvaški. Najbolj vztrajno in dolgo so se priznanju novih držav upirale ZDA, kot da bi pozabile, da so same nastale z uporom in razglasitvijo neodvisnosti od britanskega imperija. V podoben položaj danes Katalonija postavlja Slovenijo in celotno EU, ki se bo morala izreči ne samo o katalonskem referendumu, ampak tudi o represivnih ukrepih Španije zoper pravico katalonskega naroda do samoodločbe.

Podobno velja za Kurde v iraškem Kurdistanu, ki jim grozijo še večje nevarnosti kot Kataloncem. Z namero oblikovanja lastne države namreč neposredno posegajo v interese mnogih, posebej Iraka in Turčije, ter v interese velesil, Rusije in ZDA. Nafta, na kateri leži iraški Kurdistan, je hkrati bogastvo in prekletstvo tega starodavnega naroda, na čigar plečih že stoletja potekajo zapleteni ozemeljski boji pod pretvezo uveljavljanja verskih dogem in učenj, zdaj pa še svetovni velesili merita vojaške moči in politične strasti. Tudi v primeru Kurdev bi morala Slovenija izpovedati svojo zavezanost načelom o svobodnem odločanju slehernega naroda in se izreči proti uporabi nasilja.

Lastno državo imajo narodi, ki so si vzeli to pravico, podarjena ni bila nikomur. Primerjave med potmi narodov do držav so nepotrebne, ker se zelo razlikujejo in spreminjajo skozi čas. Skupno jim je le načelo, ki enako velja za vse: pravica do samoodločbe. Danes je razglasitev neodvisnosti najlažji del opravila, najtežje je pridobiti priznanje držav, se včlaniti v OZN in mednarodne organizacije ter postati funkcionalna država. To dokazujejo države, ki so razglasile neodvisnost, a jih mednarodna skupnost ne priznava. Delno to velja tudi za Palestino, Tajvan in Kosovo, ki ga priznava kar 111 držav, a se zaradi nasprotovanja Srbije in Rusije ne more včlaniti v OZN in ključne mednarodne organizacije. Zaradi Kosova imamo mnenje mednarodnega sodišča v Haagu (ICJ) iz leta 2010 o legalnosti razglasitve neodvisnosti Kosova, ki je nastalo na zahtevo Srbije, vendar je ta pričakovala drugačen izid. Sodišče je namreč objavilo mnenje, da »razglasitev neodvisnosti Kosova, 17. 02. 2008, ni pomenila kršitve mednarodnega prava«.

Obrazložitev tega mnenja je odličen seznam argumentov, na podlagi katerih je treba zahteve narodov po neodvisnosti obravnavati časom primerno, demokratično in brez nasilja. Če bi to mnenje sodišča poznali birokrati evropske komisije, dan po katalonskem referendumu ne bi pripravili sramotne izjave, v kateri so odpravili nasilje nad državljani, ki so hoteli na volišča, s formulacijo iz časov hladne vojne, da je to »notranja zadeva« Španije. Kot da nad špansko ustavo ni temeljnih vrednot, na katerih temelji EU, in kot da so opomini Bruslja v primerih nespoštovanja demokratičnih standardov primerni samo za vzhodne članice, Poljsko in Madžarsko, za druge pa ne. Očitno ni samo hrana za zahod drugačna od tiste, ki je dobra za vzhodne trge.

Države niso več nedotakljive svete krave, ampak je svoboda ljudi vrednota, ki je nad državo kot ustrojem, ki vse več jemlje in vse manj daje. To je ključna izkušnja Evrope po padcu berlinskega zidu, če naj iz EU kdaj nastane kaj več od zgolj skupine držav, v katerih lahko vsak počne, kar hoče. Veliki Voltaire je bil jasen: »Krivica je tista, ki na koncu povzroči neodvisnost.« Ivan Cankar pa mu je prikimal.

- **Naivnost, komičnost, tragičnost? Boris Jež. Delo, Sobotna priloga, 07.10.2017, str. 19**

V vlogi enega najbolj tragikomičnih politikov in diplomatov minulega stoletja se je znašel britanski premier Neville Arthur Chamberlain. V Münchnu je verjetno s tresočo se roko skupaj s francoskim kolegom Édouardom Daladierjem podpisal zloglasni sporazum (30. septembra 1938) z nemškim rajhom in Italijo na drugi strani. S tem dogovorom so Hitlerju najprej odškrnili vrata v češke Sudete, toda Hitler je seveda hotel več in je že kmalu vkorakal tudi v Prago.

Drobčen paradoks: Daladierju so leta 1945 sodili in naslednji dve leti je preživel kot interniranec v Nemčiji. Chamberlaina si je zgodovina zapomnila predvsem po dogajanju na londonskem letališču. Bil je lep dan in tistih nekaj sivih las mu je nagajalo v blagem vetru, ko je stopil iz letala na stopnice, iz suknjiča izvlekel list papirja in ga visoko dvignil v zrak. »Prinesli smo vam vsaj mir!« je patetično nagovoril množico.

Ko tega miru ni in ni hotelo biti od nikoder, ravno nasprotno, so ga zamenjali. V Downing Street 10 se je vselil Winston Churchill.

Tedaj so vsi vedeli, da je Chamberlain šibek v zunanji politiki, vendar ga je zdaj težko obtožiti, da je počel zavržene stvari; morda je pri njem prevladala naivnost, še zlasti, če je s sodelavci slabo ocenjeval dogodke in predvsem ljudi. V tistih časih, na primer, je Hitler na Angleškem imel še nič koliko občudovalcev.

Ob nedavnih dogodkih v Barceloni se torej smemo vprašati: So bili tudi španski kralj, parlament in vlada naivni, komični ali tragični, ko so na barcelonske ulice poslali krdela surovih policistov? Dobro, se lahko za hip potolažimo, Španija je še vedno prepojena s frankizmom in tako od konservativnih struktur ni bilo pričakovati česa drugega. Skratka, vladar je pokazal svojo moč, poslal je biriče, okoliški plemiči pa so mu gotovo svetovali še več odločnosti.

Še pomembneje je, kako sta se na referendum v Kataloniji odzvala evropska vlada in parlament, ki si seveda v nobenem primeru ne zaslužita teh poimenovanj. Ob instituciji sta namreč bolj karikaturi v resničnostnem šovu evropske demokracije kot realna temelja nekega zanesljivo delujočega političnega stroja.

Iz Bruslja je prišlo nekaj še bolj frankističnega: da je ustava Španije pač ustava (nedotakljiva?) in da naj, kot smemo sklepati, posledično Katalonce preprosto nekaj gleda ... Ljudje kot taki so nepomembni, evropski politični birokrati vidijo samo paragrafe, za katerimi se da utrditi, da se znebiš vsakršne odgovornosti. V tem pogledu so institucije Evropske unije popolnoma nesinhronizirane s časom in okoljem, ki se hitro spreminjata.

Če so že zdaj tako nedorasle politični stvarnosti, kako bo šele v prihodnosti, če utegnejo izbruhniti še hujši problemi, ki jih Evropi ne primanjkuje, vendar so bolj ali manj potlačeni.

Kdo je potemtakem na tej stopnji »hierarhije« naiven, komičen, tragičen? Morda celo hudoben, ljudomrzen? Ker se je od časov Hitlerja in Mussolinija marsikaj spremenilo, predvsem glede čedalje bolj zahtevne in ambiciozne javnosti, bo treba te otrobe še presejati.

Kajti v bistvu je bila nekompromisna promadriška opredelitev evropskega sveta strukturni in politični ekscus bruseljske mašinerije, v moralnem smislu pa celo škandal. Ali res ministri v Bruslju gledajo na stvari enako kot zaprašene figure po podstrešjih španskega dvora ali so poklekli zaradi svojih mlahavih nog? Vsak zase, vsi skupaj? Zdi se, da bo bolj držalo to drugo. Zato se smejo ljudje upravičeno spraševati, ali imajo ZDA s Trumpom še ukrotljivo oblast – toda prav tako se je obenem treba zamisliti nad Evropo.

No, navsezadnje premoremo neke vrste oblast tudi na Slovenskem, ki bi morala v zvezi z dogodki v Kataloniji pokazati posebno senzibilnost. Katalonci to tudi pričakujejo, saj so sami »ob svečah« spremljali osamosvajanje Slovenije, in zdi se, da se je tako zelo hitro vzpostavilo prijateljstvo posebne vrste.

Ni videti, da bi naše zunanje ministrstvo zagrešilo kako grobo napako, vendar se bo tudi za tukajšnjo podeželsko oblast treba vprašati: kdo je tu naiven, kdo komičen, kdo tragičen? Na srečo leta 1938 (kmalu bo obletnica) nismo imeli predstavnika v Münchnu, sicer bi ta gotovo podpisal kaj, zaradi česar bi nas bilo še zdaj sram. Tako se lahko v svoji podeželski idili ukvarjamo predvsem s tem, kako se nikomur ne zameriti. Izkupiček je sicer boren, a ravno pravšnji za cerarje in pahorje.

Tipična za našo t. i. zunanjo politiko je taka izjava: »Predsednik vlade Miro Cerar in minister za zunanje zadeve Karl Erjavec sta včeraj izrazila zaskrbljenost zaradi dogajanja v Kataloniji. Premier je za Radio Slovenija potrdil, da Slovenija za zdaj še ne razmišlja o priznanju izida referenduma, s pojasnilom, da še ni čas za to. Erjavec pa je izrazil upanje, da bo Madrid v prihodnosti pripravljen poslušati želje Kataloncev, ki so usmerjeni predvsem v doseganje višje stopnje avtonomnosti.« Srčkano, zlasti Karl.

Pustimo vnamar obvezno floskulo o »zaskrbljenosti«, vsekakor pa bi se dalo formulacijo, da Slovenija »za zdaj še ne razmišlja o priznanju katalonskega referenduma«, tudi predruščiti. Zakaj se Cerarju in Karlu ni preprosto zareklo, da »za zdaj razmišlja« – ker navsezadnje vsi razmišljajo, sicer tako ali drugače, ampak razmišljajo. Navsezadnje se od državnikov in politikov nekaj takega pričakuje.

Skratka, če bi naša genija samo malenkost izpilila svoje modre misli (čeprav še ne razmišljata), bi zalučala bombico na diplomatski parket Evrope. Nekdo se je opogumil in prvi izustil, kar mi kalkuliramo v nočnih sanjah! Jebenti, ti Slovenci, najprej so jo Špancem zakurili v košarki, zdaj pa še to! Je to še kak red, da neka državnica daje pobudo? Kako si v Ljubljani upajo nekaj takega?! Nezaslišano! Imamo kak načrt sankcij proti malopridnim članicam EU?

Skratka, kot da bi paglavec zalučal bombico na diplomatski parket. In še huje: Kučan, Spomenka, Rupel & Co. so krenili z nekakšnim manifestom prokatalonia, kar ni grozno, je pa nadležno kot muha. Slovenija bi se lahko v nekaj dneh povzpela kot zvezda repatica in za to bil navsezadnje tudi že čas. Bili smo na prvih straneh, ko nam je uspelo dobesedno izsiliti samostojnost, zdaj smo že predolgo v pasji utici pomembnejših in seveda demokratičnih članic EU.

Tu moramo opozoriti na še nekaj drugega, na hrib Montjuïc sredi Barcelone, nekako za pol nižji od naše Šmarne gore. Tam smo se ob sangriji in cenejših španskih vinih že pred desetletji bratili s tamkajšnjimi tovariši. Mi smo menili, da bo njim prej uspelo, oni so bili očitno bolje poučeni, vedeli so, kaj pomeni, če »nova demokratična« oblast sprejema ustavo dve leti po padcu frankizma.

In tako se je zgodba (doslej) klavrno končala: vse nekdanje državnice Sovjetske zveze in Jugoslavije so dobile samostojnost, Nemčija se je lahko združila, Češkoslovaška pa razdelila, na samem, v epicentru »demokracije«, pa je ostala naša Katalonija.

- **V Kanalski dolini ostajajo brez pouka slovenščine. Mojca Petrič Bužan, urednica inf. programa, Regionalnega programa TV Koper – Capodistria. P.P. 29, Delo, Sobotna priloga, 07.10.2017, str. 29**

Delo, 15. septembra

V uredništvu Regionalnega programa TV Koper – Capodistria smo tako kot vaši bralci zaskrbljeni nad dogajanjem v Kanalski dolini, kjer so po skoraj dvajsetih letih izgubili finančno podporo za poučevanje slovenščine. V današnjem času, ko se celo italijanske družine vse pogosteje odločajo za šolske ustanove, kjer imajo možnost učenja slovenščine, je tako ravnanje težko razumljivo. Strinjamo se, da bi se morali poleg medijev, hitreje in odločneje odzvati tudi slovenski politiki. Ob tem dodajamo, da nikakor ne drži, da na TV Slovenija in na našem TV programu o tej problematiki nismo poročali. Prispevka sta bila objavljena v sredo, 20. septembra 2017, v informativnem programu TVS in na TV KP. V našem programu tudi sicer

redno odmerjamo velik del prostora poročanju o življenju Slovencev v Kanalski dolini in celotni sosednji deželi Furlaniji - Julijski krajini.

- **»Se pogovarjamo?«. Mimi Podkrižnik. Delo, 09.10.2017, str. 3**

Katalonsko vprašanje. Strahovi nobelovca Maria Vargasa Llose, ki je pred množico protestnikov opozoril na posledice »fanatizma in rasizma«

Razdeljenost katalonske družbe je velika, kar je pokazal rezultat referendum o neodvisnosti 1. oktobra in je bilo očitno včeraj, ko se je na ulicah Barcelone povezal morje zagovornikov Katalonije v Španiji. Oglasila se je še »tiha večina« in poleg oblasti v Madridu še ona potisnila ob zid katalonskega predsednika Carlesa Puigdemonta.

Tik pred mogočo torkovo razglasitvijo neodvisnosti Katalonije še ni nobenih znamenj, da bi lahko sprti katalonska in španska stran sedli k pogovoru. Zato pa so včeraj – na poziv Katalonske civilne družbe in nekaterih strank, ki nasprotujejo odcepitvi – ulice Barcelone množično preplavili tisti, ki verjamejo, da je »Katalonija del Španije« in bi tako moralo ostati tudi v prihodnje. Poimenovani »tiha večina« so protestniki – po poročanju VilaWeb jih je bilo okoli 350.000 oziroma po drugih virih celo do 900.000 – vihrali tako s španskimi kakor z evropskimi zastavami in širili glasna sporočila kot: »Živela Španija!«, »Skupaj smo močnejši!«. Posamezni med njimi so spodbujali, da bi bilo treba zapreti katalonskega predsednika Carlesa Puigdemonta zaradi organizacije »nezakonitega« referendum, na katerem so, kot so v petek objavili dokončne uradne rezultate, Katalonci pred dobrim tednom dni, ob 43-odstotni volilni udeležbi, v 90 odstotkih podprli neodvisnost. Vzklikali so tudi, da bi bilo treba za zapahe strpati šefa katalonske policije Mossosa Josepa Lluísa Trapera, ker na referendumsko nedeljo ni spoštoval španskih ukazov. Še nekateri zagovorniki Španije so se zbrali pred sedežem paravojaške civilne garde in pritrjevali, kako jo podpirajo: »Vi ste naša policija!«, »Niste sami!«.

Tudi pisatelj

Na stran unionistov se je postavil tudi znani pisatelj in Nobelov nagrajenec Mario Vargas Llosa, ki je pred množico protestnikov opozoril na nevarne posledice »fanatizma in rasizma«. Nacionalistična strast da je tista, ki je v zgodovini povzročila največ razdejanja, in nacionalizem da že nekaj časa pustoši po Kataloniji. Kot je manifestno poudaril priljubljeni avtor perujsko-španske identitete, si ne želi, »da bi banke in podjetja zapustili Katalonijo, kakor da bi bežali pred srednjeveško epidemijo kuge«, zato ne bo dovolil, da »bi Katalonija postala družba tretjega sveta«.

Podobne slogane, tudi manj spodobne, je zadnje dneve, kot piše francoski Le Monde, mogoče slišati še iz drugih španskih mest, kjer se, kot na primer v Madridu, unionisti zatekajo k frankističnim simbolom, tako kot se, na drugem bregu, redno in že leta povezujejo independentisti. Nekoliko manj črno-belo se je Špancem uspelo povezati v soboto, ko so po različnih koncih države, oblečeni v belo, spravljivo pozivali k dialogu ter se zavzemali za manj sovražstva in za več besed »Parlem? Hablamos?« (»Se pogovarjamo?«).

Prelomni terek?

Politično je bilo konec prejšnjega tedna – po opravičilu Enrica Milla, predstavnika španske vlade v Kataloniji, za policijsko nasilje nad Katalonci – za hip zaznati določeno pripravljenost na umirjanje strasti. A je videti, da neomajnost Madrida ostaja enaka, češ za dialog je treba ostati v okvirih zakonitega; in kakor je bilo v četrtek slišati premiera Mariana Rajoya in v petek uradnega govornika španske vlade. Tako za zdaj kaže, da bo Puigdemont nagovoril regionalni parlament v torek, ko naj bi predvidoma tudi razglasili neodvisnost; po prvotnih načrtih naj bi se to zgodilo že danes, a je ustavno sodišče v Madridu suspendiralo napovedano zasedanje katalonskega parlamenta. Med tem pa je brati, da je mediacijo ponudila Švica. Po pisanju Tribune de Genève je bila že v petek v stiku z obema stranema, da bi pomagala pri iskanju mirne rešitve katalonskega vprašanja. Viri v Barceloni so pritrdili, da je Katalonija pripravljena na mediacijo – zanj je Puigdemont zaprosil mednarodno skupnost že takoj po referendumu 1. oktobra –, ni pa bilo, vsaj za zdaj ne, enakih znamenj iz Madrida. Španski premier je zavrnil dialog s katalonsko vlado, češ: »Ne bomo se pogovarjali s tistimi, ki tako brutalno izsiljujejo državo«. V Švici menda budno spremljajo dogajanje v Kataloniji, septembra je dvanajst švicarskih parlamentarcev poslalo pismo španski vladi, v katerem so »zahtevali dialog z demokratično izvoljenimi oblastmi v Kataloniji«.

O katalonski problematiki sta se v soboto po telefonu pogovarjala tudi kanclerka Angela Merkel in predsednik evropske komisije Jean-Claude Juncker. Podrobnosti niso znane, je pa njun pogovor morda znamenje zavedanja, kaj se utegne zgoditi, če bo Katalonija enostransko razglasila neodvisnost, kakor narekuje septembra potrjeni zakon o referendumu, in bi se Madrid odzval s še ostrejšimi ukrepi.

Strahovi evropske politike, ki je prejšnji teden sicer zaključila, da je katalonsko vprašanje notranji problem španske države, so, kot je brati, predvsem gospodarski, saj je Španija četrto največje gospodarstvo evrskega območja. Med gospodarstveniki v Barceloni je med tem nemalo panike, zato so v Madridu napovedali dekret, po katerem bo preprosteje prenesti sedež podjetja v kak drug konec Španije; za to so se že odločili pri tretji največji španski banki CaixaBank.

Konec stare Španije in Katalonije?

Četudi se zdi osrednji oblasti v Madridu nepredstavljivo, da bi lahko izgubila 7,5-milijonsko Katalonijo – Katalonci predstavljajo 16 odstotkov prebivalstva, ustvarijo petino španskega BDP in več kot četrtno izvoza pa tudi četrtnina vseh tujih turistov prihaja prav v Katalonijo – je očitno, da se Španija, kakršna je bila doslej, poslavlja. S Katalonijo ali brez nje, po mirni poti ali drugače, se bo morala španska država preoblikovati. Priznati si bo morala, da je ustava, napisana na hitro leta 1978 takoj po koncu frankizma, preveč zastarela, da bi se z njo še lahko poistovetili: ne le independentistična Katalonija, ampak tudi moderno misleči Španci. Mnogi, čeprav podporniki Katalonije v Španiji, v teh dneh priznavajo, da Rajoy in njegova trda konservativna politika ne peljeta države v pravo smer; kakor je včeraj tiha večina Kataloncev po svoje dala nezaupnico Puigdemontu.

- **Pasti Prodijske doktrine. Peter Žerjavič. Delo, 09.10.2017, str. 6**

Evropski (ne)red

Romano Prodi velja za razmeroma uspešnega italijanskega in evropskega politika. V času, ko je bil v Bruslju na čelu evropske komisije, se je zgodila zgodovinska širitev na vzhod. Tedaj, leta 2004, kriz, ki so v prihodnjih letih zamajale EU, še ni bilo in na

stari celini je vladal optimizem. Italijanov priimek se je vrnil v evropski dnevno-politični besednjak s katalonskim prizadevanjem za neodvisnost. S pojmom, ki je bil doslej bolj ali manj neznan – Prodijevo doktrino.

Na ravni EU – ki je zveza suverenih držav – je Prodi razvil pravno utemeljeno pravilo, po katerem ozemlje, ki se odcepi od članice in postane neodvisna država, samodejno ni več del EU. Skratka, takšno »ozemlje«, denimo Katalonija ali Škotska, bi ob morebitni osamosvojitvi dobilo status »tretje države«. Če bi hotelo spet vstopiti v EU, bi moralo skozi redni pristopni proces s pogajanj, ki trajajo več let. Takšno je bilo pred referendumom bruseljsko sporočilo tako Kataloncem kot že prej Škotom.

Na Škotskem je bil položaj drugačen, saj v Londonu niso nasprotovali referendumu. Vsekakor je posredno sporočilo Prodijeve doktrine, da se ločitev od članice ne izplača. To naj bi odvrnilo Katalonce od želje po odcepitvi, saj so izrazito proevropsko usmerjeni in vidijo svojo prihodnost v EU. Vsaj za tiste, ki so se udeležili referenduma 1. oktobra, strahovi pred posledicami »izstopa« iz Unije po odcepitvi od Španije niso bili glavno merilo za odločanje.

Ali bi Bruselj vztrajal pri takšni dlakocepski obravnavi Prodijeve doktrine, če bi se Katalonija res odcepila, je nemogoče napovedati. Precedensa, ki bi bil vsaj približno podoben katalonskemu primeru, ni. Položaj je še bolj zapleten, ker bi gospodarsko razvita Katalonija po tej doktrini v nasprotju z lastno voljo morala še izstopiti iz denarne unije in ostati brez evra kot valute. Tak scenarij bi povzročil še večje težave kot izvajanje britanske odločitve o brexitu (ki je že tako v slepi ulici). Wolfgang Munchau je v Financial Timesu opozoril na neustrezne primerjave s Črno goro, ki je enostransko uvedla evro. Položaj je povsem drugačen: Katalonija ima vsaj petdesetkrat višji BDP od Črne gore, tesno je vpeta v evrski finančni sistem in je velika izvoznica. Zato bi bila osamosvojitve Katalonije povezana z velikimi gospodarskimi tveganji, ki so očitno med glavnimi razlogi, da so bili zagovorniki neodvisnosti doslej, vsaj po javnomnenjskih raziskavah, v manjšini.

Strahov, ki se širijo, je še več. Španija je četrto največje gospodarstvo v evrskem območju in njena destabilizacija bi imela nezanemarljive negativne posledice za evrsko območje, ki ostaja krhko. Ena od nevarnosti je, da bi uspešen primer Katalonije opogumil še druga avtonomistična in secesionistična gibanja na stari celini. To bi bila bolj kot pot v idealizirano Evropo regij pot v kaos in razdrobljenost, ki bi še povečala težave pri sprejemanju odločitev v EU in njenem delovanju. Tudi zato je vprašanje Katalonije po vplivu veliko več kot notranja zadeva Španije.

- **Novi priseljski vozni red kanclerke Angele Merkel. Barbara Kramžar, dopisnica. Delo, 10.10.2017, str. 1**
Kompromis. Konservativci za 200.000 beguncev iz človekoljubnih razlogov na leto – Strah pred nacionalisti AfD Berlin – Nemška konservativna unija je dosegla kompromis med bavarskimi željami za omejitev števila priseljencev in prepričanjem kanclerke Angele Merkel, da je treba spoštovati konvencije o beguncih in pravo EU. Rezultat je dokument CDU in CSU o omejitvi števila beguncev iz človekoljubnih razlogov na 200.000 na leto.

Nemški konservativci bodo še naprej spoštovali svoboden pretok ljudi v Evropski uniji in bodo tudi vsakomur, ki bo v Nemčiji zaprosil za azil, dali možnost, da dokaže upravičenost zanj. Vendar bodo to delali v »centrih za odločanje in vračanje«, kot se je na tiskovni konferenci z voditeljem sestrške CSU in bavarskim ministrskim predsednikom Horstom Seehoferjem izrazila kanclerka. S tem imajo že dobre izkušnje v Bambergu ali Heidelbergu, ljudi, ki jih prerazporedijo po lokalnih skupnostih, je »skoraj nemogoče« prepričati, naj se vrnejo domov.

Naj se ne ponovi leto 2015!

V primeru novega izrednega položaja bi se vlada o zviševanju ali nižanju letne kvote 200.000 posvetovala z bundestagom. Konservativci tudi hočejo poskrbeti, da se nikoli več ne bo ponovil položaj iz leta 2015, zato se bodo še naprej bojevali proti vzroku za beg in tihotapcem z ljudmi. Novi priseljski »vozni red« konservativcev predvideva tudi reforme dublinskega sistema, vseevropsko preverjanje prosilcev za azil ter večjo zaščito zunanjih meja EU. V Nemčiji marsikje že čutijo pomanjkanje kvalificirane delovne sile, zato po zagotovilih Merklove pripravljajo tudi zakonodajo o priseljevanju tistih, ki jih država potrebuje.

Nemčija potrebuje stabilno vlado in skupni nastop CDU in CSU je prvi pogoj zanjo, je prepričana kanclerka, a bodo svoje mnenje na skorajšnjih koalicijskih pogajanjih povedali tudi liberalci in Zeleni. Zato pa je bil včeraj videti zadovoljen bavarski premier Seehofer, ki že vse od začetka gigantskega begunskega navalva zahteva določitev zgornje meje priseljevanja. Prvak CSU poudarja, da se mu zdi pomembna predvsem vsebina, veljal pa bo dogovor med sestrskima konservativnima strankama.

- **Meje nemških obzorij. Barbara Kramžar. Delo, 10.10.2017, str. 1**

Tema dneva

Še en politični salto mortale kanclerke Angele Merkel, tokrat o omejevanju priseljevanja zunaj EU, morda kaže, da se bo krščanskodemokratska voditeljica zadovoljila s četrtnim mandatom, če ji ga bo uspelo doseči v koaliciji z liberalci in Zelenimi. Da ne bi ogrozila povojne unije svoje CDU z bavarsko CSU, se zdaj v skoraj vsem, le v besedi ne, strinja z omejitvami priseljevanja, ki jih je prej odločno zavračala. To ji bodo politični nasprotniki očitali do konca njene politične kariere. Res bo Nemčija še naprej spoštovala ženevske konvencije, zakonodajo EU in domači temeljni zakon, v primeru novih navalov prebežnikov pa bosta lahko vlada in bundestag spreminjala zdaj dogovorjeno število »človekoljubnih« prišlekov na leto. Še naprej se bodo bojevali tudi proti vzroku za begunsko krizo in morda bodo pri tem celo uspešni, kot kaže urejen pritok zahodnobalkanske delovne sile po obračunu z nezakonitimi migranti s tega območja. Verodostojnost Angele Merkel kot političarke s trdnimi načeli se je še bolj zamajala, potem ko jo je že leta 2015 človekoljubje zaneslo s konservativne begunske poti.

V tem času je spoznala, da ji druge evropske države pri pomoči beguncem ne bodo stale ob strani, zato bo po vzponu nacionalistične AfD v bundestag najprej reševala stabilnost in blagostanje svoje države. Spolni in teroristični napadi migrantov so vznemirili preveč ljudi, nemški poraženci globalizacije pa menijo, da bi bilo bolje, če bi država pomagala njim. Vprašanje je, ali bo popuščanje tem res okrepilo konservativce, saj se AfD večinoma naslanja na »jezne vzhodnonemške moške« in rusko-nemške priseljence po dvigu železne zavese. Dogovor o priseljski politiki bo morda dal novi vladi Angele Merkel več manevrskega prostora za izzive globalizacije, kot so digitalizacija, ohranjanje nemškega gospodarskega motorja ter Evrope miru in blagostanja.

- **Novo balkansko »gastarbajterstvo«. Barbara Kramžar, dopisnica. Delo, 10.10.2017, str. 3**

Za urejeno priseljevanje. Bodo kvote zapolnili že sorodniki prejemnikov azila?

Berlin – Begunski naval na Nemčijo leta 2015 iz Sirije, Iraka, Afganistana, magrebskih držav in drugod je bil tako presunljiv, da je skoraj popolnoma zasenčil tistega iz zahodnobalkanskih držav, ki se je razvnel še pred njim. Rešitve za te migrante bi lahko kazale pot tudi omejevanju drugih, o čemer so se v nedeljo dogovorili v konservativni uniji CDU/CSU kanclerke Angele Merkel.

Po volitvah v bundestag, ki so skrajno nacionalistični Alternativi za Nemčijo prinesle skoraj trinajst odstotkov glasov, v Nemčiji nič ni več tako, kot je bilo. To velja tudi za begunsko politiko krščanskodemokratske kanclerke Angele Merkel, ki je v nedeljo pozno ponoči s sestrsko bavarsko CSU sklenila »klasični kompromis« o največ 200.000 priseljencih iz človekoljubnih razlogov na leto.

Nadzor nad priseljevanjem z Zahodnega Balkana

Novi priseljenki »vozni red« bo moral seveda najprej preživeti pogajanja o novi vladni koaliciji, ki jih Merklova namerava začeti prihodnjo sredo najprej na ločenih pogovorih z Zelenimi in liberalci, prihodnji petek pa že na skupnih. Merklova in bavarski premier Horst Seehofer sta na ponedeljkovi tiskovni konferenci večkrat omenjala nadzor nad priseljevanjem z Zahodnega Balkana in res bi ta lahko bil vzor tudi za druga območja, s katerih si toliko ljudi želi prav v osrednjo evropsko gospodarsko velesilo.

Nasprotujejo predvsem nenadzorovanemu priseljevanju ljudi, ki se v visoko razviti industrijski državi le težko integrirajo in še poleti 2015 je nemško oblast podobno skrbelo zaradi migrantov iz nečlanic EU Zahodnega Balkana, če že svobodni pretok znotraj Evropske unije ostaja tudi nemška svetinja. Še avgusta 2015 je s Kosova, iz Albanije, Srbije, Makedonije ter Bosne in Hercegovine prihajalo skoraj štirideset odstotkov vseh nezakonitih priseljencev v Nemčijo. Res jih je bilo tudi veliko manj kot sirske, iraške in drugih iz zadnjega begunskega navala, a gre pri vseh, ki nimajo pravice do azila, za isto načelo urejenega priseljevanja tistih, ki jih potrebuje gospodarstvo. To načelo obračunava z vsemi, ki hočejo brez pravega upanja na uspeh poskusiti svojo migrantsko srečo ter zato pogosto končajo v slepi ulici.

63.000 dovoljenj za delo

Nemci so prebivalcem Zahodnega Balkana omogočili zakonito priseljevanje in letos jim je nemška agencija za delo podelila že 63.000 dovoljenj za delo. Zakonodaja, ki je začela veljati na začetku leta 2016, jim dovoljuje le dokaze konkretne ponudbe za delo in po preverjanju se lahko priselijo. Državljanke številnih držav zunaj EU čakajo večje ovire za zaposlitev v Nemčiji. Bo pomagalo, če bodo tudi Magrebčanom in Afričanom omogočili lažje zaposlovanje po zakoniti poti? Države Zahodnega Balkana so Nemci hkrati razglasili za varne države, v številnih drugih delih sveta pa se s konservativci o tem morda ne bodo strinjali morebitni koalicijski partnerji Zeleni, svoja pričakovanja do priseljenke politike imajo tudi liberalci. Drugi komentatorji pa opozarjajo, da vlak s priseljenci že vozi po svojem voznom redu, ki ni nujno tak, kakršnega bi si želel Seehofer. Že prihodnjo pomlad bodo pravico do pridružitve pridobili nešteti družinski člani sedanjih prejemnikov azila in povsem mogoče je, da bodo že ti napolnili zdaj dogovorjeno kvoto dvesto tisoč.

- **Boris Raj že drugi tarča. Mateja Kotnik. Delo, 10.10.2017, str. 4**

Požig avtomobila. Prepričan je, da je kriva njegova naklonjenost beguncem

Slovenj Gradec – Pred stanovanjskim blokom na Tomšičevi ulici je neznanec v nedeljo zvečer zažgal osebni avtomobil občinskega svetnika in upokojenega policista Borisa Raja. Policisti o dogodku še zbirajo obvestila, Raj pa je prepričan, da je spet bil tarča »skrivača« in »slabiča«, ki mu je trn v peti zaradi begunske problematike.

»Če bi ga bilo kaj bilo v hlačah, bi prišel do mene, me pogledal v oči in povedal, kaj ga moti. Vedno sem bil pripravljen na dialog,« pravi Boris Raj. »Svoja stališča, tudi do beguncev, sem vedno dosledno in jasno izražal. Tega poguma mi ta dogodek ne bo vzel,« je odločen Raj. Jeseni 2015 je bil na čelu ekipe prostovoljcev, ki je v Partizanskem domu na Kopah pripravila vse za namestitev beguncev. Raja so imenovali za začasnega vodjo begunskega centra, v katerega pa država pozneje kljub ponudbi mesta Slovenj Gradec ni namestila niti enega begunca.

Raj je bil prvič tarča podobnega napada že pred letom in pol, a požigalcu avtomobila takrat ni uspelo popolnoma uničiti. »Kaže, da je prišel dokončat svoje delo,« meni Raj, ki mu je včeraj ves dan zvonil telefon. »Ljudje se zgražajo in obsojajo tako početje. Neznanec je na podoben način uničil ne le moje premoženje, ampak ogrozil tudi premoženje mojih sostanovalcev,« pravi Raj. V vlogi občinskega svetnika je kot upokojeni policist po ukinitvi policijske uprave Slovenj Gradec večkrat javno izrazil nezadovoljstvo nad manjšo prisotnostjo policije na Koroškem.

- **Molk za napačno Evropo. Damijan Slabe o reševanju španske krize. Delo, 10.10.2017, str. 5**

»To, kar se dogaja pri nas, je boj, to je v resnici bitka za Evropo,« je v enem prvih intervjuju po nasilju španske policije nad katalonskimi volivci razlagal španski ministrski predsednik Mariano Rajoy.

Za velike besede gre. Še zlasti, če jih izreče politik, ki je pravnik iz znane španske juristične družine, sina sodnika in vnuka profesorja prava, njegova politika pa je prejšnjo nedeljo v Kataloniji do te mere katastrofalno odpovedala, da so se španski policisti z gumijevkami, celo z gumijastimi krogli, znesli nad katalonskimi upokojenkami.

Če že zaradi drugega ne, bi vsaj zaradi nedopustne uporabe nasilja velike besede pričakovali tudi od predsednika evropske komisije Jean-Claudea Junckerja, ki je ne dolgo tega sam razlagal svojo vizijo »vsem evropskim državljanom prijazne EU«, potem pa je ob Rajoyevem ravnanju obmolnil, ali od novega »prvega reformatorja« EU, francoskega predsednika Emmanuelu Macronu, ki je bil prav tako tiho, če še vedno prve Evropejke Angele Merkel, ki ta čas ne zna pojasniti niti tega, kako bo v prihodnje vladala doma, kaj šele, kako bo reševala Evropo, niti ne omenjamo.

A so se vsi trije ključni evropski politiki, skupaj z vsemi bruseljskimi institucijami iz strahu pred potencialno podobnimi evropskimi »separatizmi« očitno podelali v hlače in špansko nasilje nad Katalonci razglasili za »špansko notranjo zadevo«. Kako, prosim? V Španiji se bije bitka za bodočo podobo Evrope, ta ista Evropa pa jo razglašajo za notranjo zadevo Madrida? In kaj, če ima Rajoy v vsem svojem »narobe« morda v resnici celo prav? In se v španskem primeru, tako kot smo to nekoč videli na vzhodu celine, res oblikuje bodoči zgled ustrahovanja morebitnih odcepiteljev od »centrale«, v katerega se Evropa in Bruselj načrtno nočeta vmešati? Ker bi v nasprotnem primeru legitimirala katalonsko prizadevanje za neodvisnost in

diskreditirala špansko centralno vlado? Kajti če še vedno govorimo o Evropi enakopravnih narodov, gre v sporu med Madridom in Barcelono za zelo podoben problem (le da znotraj ene same zvezne države), kot so ga v svojem nezaupanju do preveč »centralističnega« Bruslja imeli Britanci, kot ga do Britancev čutijo Škoti ali kot ga ima do EU velik del članic, zaradi česar naj bi bila temeljita reforma povezave, o kateri govorijo vsi, tudi tako nujna.

Napetosti med Madridom in Barcelono se, tudi zaradi molka Evrope, ki katalonske krize nikakor noče videti kot svoj problem, še kar zaostrejuje, o tem, da bi kriza namesto zastraševalnega učinka utegnila dobiti za vse ostale evropske »separatiste« ravno nasproten odziv, pa noče razmišljati nihče. A če se v bran Kataloncem, ki jih očitno noče braniti nihče, postavijo Baski, Flamci, sever Italije, Škoti, Korzičani in še kdo, lahko duh evropskega separatizma, ki so ga v Bruslju zadnje čase pripisovali predvsem skrajno desničarskim populistom, hitro in dokončno uide iz steklenice.

Ne bi radi malali hudiča na steno, vendar to, kar s Katalonci počne španska vlada, v sebi nosi celo zametek državljanske vojne, v Evropi pa se je tudi že velikokrat zgodilo, da so politiki, države in institucije tako dolgo gledali vstran, dokler ni počilo. Nazadnje se je to zgodilo na Balkanu.

- **Razglasitev neodvisnosti Katalonije odložena. Mimi Podkrižnik. Delo, 11.10.2017, str. 1**

Dialog ali novo izsiljevanje? Predlog parlamentu, da odloži uveljavitev referendumske volje ljudstva Izbral je mirno pot. Katalonski predsednik Carles Puigdemont je sinoči regionalnemu parlamentu v Barceloni predlagal, da odloži uveljavitev odločitve Kataloncev na referendumu 1. oktobra, ko jih je 90 odstotkov, ob 43-odstotni volilni udeležbi, pritrdilo osnovanju nove katalonske republike. Čas da je za dialog s špansko stranjo in za mednarodno mediacijo.

Na ta način je katalonski predsednik potisnil Katalonijo v nekakšno medprostorje, ko še vedno upa – ker so počakali z radikalno odločitvijo – da bo osrednja vlada Mariana Rajoya v Madridu prisledla za skupno mizo in se bo na reševanje katalonske problematike morda bolje pripravila tudi Evropa. Puigdemont je bil v svojem nagovoru umirjen, povezovalen, brez vsakršne jedkosti ali agresije, čeprav je podrobno predstavil, kako radikalno se katalonsko-špansko razmerje krha vse od zapleta zaradi novega statuta o avtonomiji leta 2010, ko je vanj temeljito poseglo ustavno sodišče v Madridu.

Njegov nagovor, trajal je pol ure, je bil v parlamentu napovedan za šesto uro popoldne, a so ga preložili za eno uro, po nekaterih informacijah (denimo Euronews) se je še v zadnjem trenutku pogovarjal s predsednikom evropske komisije Jean-Claudom Junckerjem, kar so katalonski mediji pozneje ovrgli ...

Včeraj popoldne se je »pet pred dvanajsto« oglasil tudi predsednik evropskega sveta Donald Tusk, ki je »v imenu evropske enotnosti v različnosti« prosil Puigdemonta, naj spoštuje ustavni red in ne sprejme odločitve, ki bi onemogočila dialog.

»Raznovrstnosti ne smejo voditi v konflikt.« Še prej je dejal, kako je pred dnevi prosil tudi Rajoya, naj problem reši brez uporabe sile in z dialogom. »Kajti moč argumentov je vedno boljša od argumenta moči.«

Zdi se, da se je Katalonija sinoči nekoliko povlekla nazaj, pričakovati je, da se bodo, da bi se izognili vznemirjenju vse Evrope, v Španiji začeli pogovarjati. Madrid je sinočno katalonsko »prikrito deklaracijo« že zavrnil kot novo izsiljevanje.

- **Katalonski bi in ne bi. Mimi Podkrižnik. Delo, 11.10.2017, str. 1**

Tema dneva

Verjetno ne bodo rekli, da so se predali, ampak so ponovno in še enkrat demokratično ponudili roko – Španiji in mednarodni skupnosti.

Kaj bi sinoči lahko storil katalonski predsednik Carles Puigdemont? Kaj drugega, kot da je pretkano vztrajal na poti, kakor so na referendumu 1. oktobra odločili Katalonci, in vendar ne zaloputnil za seboj španskih in predvsem ne evropskih vrat? Puigdemont, v katerega so bile zaskrbljeno uprte vse oči svetovne javnosti, ni – odločno in z natančnim časovnim okvirom – napovedal skorajšnje poti v neodvisno republiko Katalonijo, ampak je v imenu vlade predlagal »parlamentu, da zadrži učinek referendumske odločitve o neodvisnosti: kajti začetni moramo dialog, sicer ne bomo mogli doseči cilja. Pomiriti moramo napetosti, napredovati korak za korakom proti cilju, ki so ga na referendumu v 90 odstotkih zahtevali katalonski volivci.«

Ni dvoma, potreben je čas. In tudi dialoga ni nikoli dovolj, čeprav je Madrid, kot je prav tako sinoči poudaril Puigdemont, kar 18-krat zavrnil katalonsko pobudo za pogovor o drugačni, boljši prihodnosti. In čeprav smo v zadnjem tednu nenehno poslušali, kako španski premier Mariano Rajoy zavrača mediacijo.

A po izzivanju med špansko agresijo – Madrid v zadnjih tednih očitno policijsko napenja mišice, zavrača dialog in mediacijo – in katalonskimi težnjami – gibanje za neodvisnost se je za zdaj kazalo miroljubno in je zdržema prosilo za pogovor in mednarodno posredovanje – si Evropa sinoči ni smela dovoliti, da bi zakockala mir. Verjeti je, da se v zakulisju dogaja marsikaj.

Z idejo o miru, demokratični potrpežljivosti se lahko strinjajo tudi najstrastnejši zagovorniki neodvisne Katalonije, ki morda upajo, da bodo že zelo kmalu dosanjali prastara hrepenenja naroda.

Nekdo je o Kataloncih, po genih trgovcih in pogajalcih, rekel: kot družba so dialoški, ne da bi iskali dokončni odgovor ...

- **Avramopulos pojasnil reformo schengna. Z. R. Delo, 11.10.2017, str. 1**

Komisar. Slovenija ključna pri varovanju schengenskih zunanjih meja

Ljubljana – Evropski komisar Dimitris Avramopoulos je slovenski ministrici za notranje zadeve Vesni Györkös Žnidar in premieru Miru Cerarju pojasnil podrobnosti reforme schengenskih pravil. »Želimo zavarovati in ohraniti prednosti prostega pretoka ljudi v schengenskem območju,« je povedal. Komisija je reformo predlagala zaradi večje teroristične grožnje, a bodo predlogi omogočili tudi nadaljevanje notranjega nadzora na območju schengna iz varnostnih razlogov do treh let. Ministrica Györkös Žnidarjeva je spet izrazila nezadovoljstvo, da še vedno obstaja nadzor na notranjih mejah schengna. Slovenija ne nasprotuje ukrepu kot takšnemu, ampak nasprotuje njegovi nenamenski, nesorazmerni in neutemeljeni uporabi na notranji meji med Slovenijo in Avstrijo.

- **»Počakati, kot ste počakali Slovenci«. Mimi Podkrižnik. Delo, 11.10.2017, str. 3**

Katalonsko vprašanje. Od slovenskega zgleда do bolečine naroda in velikega tveganja

Razglasiti neodvisnost ali je ne razglasiti? To temeljno vprašanje, na katerega so od katalonske referendumске nedelje 1. oktobra čakali tako v Kataloniji in Španiji kakor tudi po vsej Evropi in še drugod, je sinoči »razrešil« katalonski predsednik Carles Puigdemont. Na svoj način: zavzel se je za preložitve uveljavitve referendumске odločitve o neodvisnosti Katalonije. In spet za dialog.

S tem je, kot je za Delo povedal neimenovani vir iz katalonske politike, Barcelona prisluhnila poziciji evropske komisije in tudi drugih vlad po Evropi, češ da je treba – počakati. »Kot ste počakali Slovenci.«

V teh dneh je v katalonskem časopisju nemalo razlag slovenskega primera osamosvajanja, ko se ni hitelo z glavo skozi zid, ampak smo samostojnost, kakor nas vidijo neredki v Kataloniji, dosegli z določeno mero potrpežljivosti (plebiscit je bil 23. decembra 1990, deklaracijo o neodvisnosti je parlament sprejel 25. junija 1991, op. p.). V tem smislu se je tudi katalonski evropski poslanec Ramón Tremosa pred dnevi ukvarjal s tem, kako bi na podlagi referendumskega rezultata sicer kazalo sprejeti deklaracijo o neodvisnosti, potem pa proces, po slovenskem zgledu (čeprav ne gre pozabiti slovenske desetdnevne vojne, op. p.), začasno odložiti, nekako zamrzniti, vmes pa si pridobiti mednarodno podporo in se poskusiti pogajati s špansko vlado.

Žuganje s preteklostjo

V teh prelomnih dnevih, ko se tako ali drugače piše novo poglavje špansko-katalonskega razmerja, je v Barceloni nemalo obujanja spomina na bolečine, ki jih je Kataloniji v preteklosti povzročila Španija. Zgodovina krvavega 20. stoletja uči, kako je že oktobra 1934 katalonski predsednik Lluís Companys razglasil neodvisnost »znotraj Španske federalne republike«, zato so ga oblasti aretirale in obsodile na trideset let zapora. Po volitvah leta 1936, ko je v nemirni Španiji oblast prevzela leva Ljudska fronta, je bil spuščen na prostost, a ga je po koncu državljanske vojne, leta 1940, železna roka Francovega režima dosegla v izgnanstvu v Franciji, od koder ga je zvelkla domov in ustrelila. Companys je, kot poudarjajo katalonski zgodovinarji in politiki, »edini demokratično izvoljeni predsednik v evropski zgodovini, ki so ga ubili«. Na to nedemokratično epizodo so mnogi pomislili tudi ob sedanjem odkritem žuganju političnega Madrida, vladajoče Ljudske stranke, da čaka zapor prav tako predsednika Carlesa Puigdemonta.

Agresivnost Rajoyeve politike

A regija in država se ne bijeta le politično, ampak na različnih ravneh, tudi propagandno, medijsko. Veliko je, denimo, obračanja števil o podpori eni ali drugi strani, sploh po nedeljskem zboru v Barceloni, na katerem so se mirno zbrali zagovorniki Katalonije v Španiji – po mnenju independentistov je bilo videti, da so se unionisti z vlaki in avtobusi pripeljali prav tako z drugih koncev Španije. Prošpanskega zborovanja, ki je bil, kot je brati, resda največji v zgodovini, ne kaže zanikati, a ne gre pozabiti na vedno mirne katalonske demonstracije, na katerih se je – ob 11. septembru, recimo – v zadnjih letih zbralo še več ljudi. Ob tem tudi evropski, denimo francoski tisk, ki skrbno spremlja, kaj se dogaja v Španiji, sviri pred nevarnimi sentimentami, ki se ponekod porajajo ob rimanih vzklilih skrajnežev: »Artur Mas, cámara da gas, Puigdemont al paredón« (nekdanjega katalonskega predsednika Masa bi postavili v plinsko celico, Puigdemonta pa pred zid). Ponedeljкови izgredi v Valencii, ko so se nad zbor independentistov spravili posamezniki menda iz skrajnodesničarske España 2000, so svarilo, da se lahko hitro vname kot škatlica vžigalic.

Španska poteza

Veliko je ugibanj, kaj utegne slediti, četudi je katalonski predsednik Puigdemont sinoči nekoliko stopil na zavoro, a so v Madridu v njegovem nagovoru takoj prepoznali »prikrito deklaracijo« (ki je ni bilo). Bi lahko osrednja oblast v Madridu aktivirala 155. člen ali morda, kot je slišati, celo 116. člen španske ustave: po prvem bi razveljavili katalonsko avtonomijo, po drugem pa bi s krovnim zakonom »urejali alarmiranje, izredna stanja in obleganje (vojaško pravo) ter ustrezne pristojnosti in omejitve«. Za zagovornike neodvisne Katalonije bi oba člena pomenila bolj ko ne eno in isto: novo zaušnico demokraciji. Španska stran je med tem včeraj v pristanišče Barcelone poslala tri vojaške ladje, na ulicah, tudi pred parlamentom, na postajah ... pa je bilo veliko policije, tako katalonske kot tudi španske, že pred referendumsko nedeljo poslana iz Madrida.

- **Katalonska kriza na naš izvoz v Španijo (še) ne vpliva. Damjan Viršek. Delo, 11.10.2017, str. 3**

Podjetja. Španija je za nas 14. trg, ki dinamično raste – Veliko slovenskih izvoznikov jo pokriva prek podjetij, ki imajo sedež v Kataloniji

Ljubljana – »Nobena politična kriza na posel ne vpliva dobro, a za zdaj se to ne izraža v našem poslovanju. Vsekakor je za nas španski trg zelo pomemben, zato dogajanja pozorno spremljamo in upamo, da posledic za poslovanje ne bo ter da se bo vprašanje Španije in Katalonije razrešilo na najboljši mogoči način.«

Tako je Sonja Gole, generalna direktorica Adrie Mobil, odgovorila na vprašanje, ali v svojem poslovanju že čutijo (negativne) posledice zaostrovanja v Španiji ob prvih resnih poskusih katalonske vlade, da se ta regija osamosvoji.

Novomeška Adria Mobil ima v Kataloniji, v bližini Barcelone, že od leta 2009 lastno distribucijsko podjetje Adria Distribution Spain, ki upravlja distribucijsko mrežo v celotni Španiji in prodaja Adrijske proizvode za prosti čas – počitniške prikolice, avtodome in mobilne hišice.

»Karavaning je v Španiji nasploh zelo razširjen način preživljanja prostega časa že dolga desetletja, še najbolj priljubljen pa je prav v Kataloniji. Adria je zdaj sicer vodilna blagovna znamka na področju karavaninga na španskem trgu. Tam ustvarimo slabe štiri odstotke celotnih prihodkov od prodaje,« je še povedala Goletova.

Načrti tudi za primer, ko nastane blokada

Manjše podjetje, za katerega je katalonski trg še pomembnejši, saj na njem ustvari deset odstotkov svojih prihodkov, je Nektar Natura. Družba iz Kamnika dobavlja naravne sokove in negazirane pijače ter točilne sisteme zanje, njihove stranke pa so predvsem hoteli, restavracije in drugi gostinci. Njihovo hčerinsko podjetje Nektar Iberia, prek katerega prodajajo sokove in pijače, ima sedež v Barceloni. Sočasno je Katalonija tudi največji posamezni trg v Španiji, od tam pa preskrbujejo tudi turistično zanimive Balearske in Kanarske otoke.

»Morebitna razglasitev neodvisnosti neposredno ne bo imela posledic. Te bodo nastopile, če bodo politične razmere postale še bolj napete. Za zdaj verjamem v razum političnih taborov in voljo vseh, da se razmere umirijo in se začnejo konstruktivni pogovori. Če bi sledilo zaostrovanje, pa računamo na težave pri delovanju na trgih zunaj Katalonije, zato

imamo že dogovorjene možnosti za uvoz v Španijo mimo Barcelone. Glede katalonskega trga še nimam jasnih pričakovanj o tem, za koliko bi trg lahko upadel, če se bodo razmere zaostriale ali bo prišlo do španskih blokad,« je povedal Tomaž Lah, direktor Nektar Nature.

Španija je v zadnjih letih za Slovenijo vse pomembnejši izvozni trg, saj naš izvoz od leta 2013 raste, v tem obdobju se je z 240 milijonov evrov na leto povzpela na 445 milijonov evrov leta 2016. V tem letu 2016 je bil izvoz prvič večji od uvoza, Slovenija je v menjavi s Španijo ustvarila 84 milijonov evrov zunanjetrgovinskega presežka. Španija je 14. največja partnerica Slovenije in lahko rečemo, da je za nas pomemben trg. V prvih šestih mesecih letošnjega leta se je slovenski izvoz v Španijo povečal za 6, 2 odstotka v primerjavi z istim obdobjem lani. Ločeni statistični podatki za menjavo s Katalonijo, ki ustvari približno petino španskega BDP, sicer ne obstajajo.

Preveč neznanek za oceno posledic

So pretresi, ki smo jim priča v Kataloniji, že opazni v poslih? »Na GZS odmikov pri načrtih tistih slovenskih podjetij, ki že poslujejo s Španijo, ne zaznavamo. Poslovne poti in letni načrti ostajajo enaki, prav tako njihova dinamika,« je povedal Ante Milevoj, direktor Centra za mednarodno poslovanje pri GZS. »Podjetja, ki delujejo v Španiji sicer večinoma poslujejo z vsemi regijami in niso prisotna samo v Kataloniji. Relativno malo je takih, ki poslujejo samo v določeni španski regiji. Po drugi strani pa je treba reči, da slovenska podjetja nimajo večjih kapitalskih vložkov v Španiji, zato je tudi tveganje glede na trenutne razmere relativno nizko. Kar pa se dogaja, vsekakor ni ugodno oziroma je skrb vzbujajoče. Težko pa ocenimo, kakšne so lahko gospodarske posledice, saj je neznanke še preveliko. Po drugi strani se finančni trgi že odzivajo in to bo v prihodnje vsekakor vplivalo na gospodarsko nestabilnost,« je še povedal Milevoj.

- **Kali nečesa novega v katalonskem uporu. Gostujoče pero: Matevž Krivic, pravnik, nekdanji ustavni sodnik.**

Delo, 11.10.2017, str. 5

Odcepitev. Pravno ozadje osamosvojitvenih prizadevanj Kataloncev in nasprotovanja španskih oblasti

Primerjave med slovensko osamosvojitvijo in sedanjim poskusom katalonske osamosvojitve so seveda zanimive, a spregledujejo (ali namenoma zamolčujejo?) nekaj zelo pomembnega: da je imela slovenska osamosvojitve svojo ustavno podlago ne le v slovenski, ampak tudi v jugoslovanski ustavi, da pa v španski ustavi take ustavne podlage ni.

Seveda niti nam zgolj sklicevanje na ustavo ne bi nič pomagalo, če ne bi bili sposobni z orožjem zavarovati svojih razglašanih novih meja, ko jih je zvezna oblast z vojsko poskušala zavzeti in s tem razglašeno neodvisnost že v kali zatreti. Šele takrat so v dogajanje bili tako rekoč prisiljeni vstopiti tuji posredniki – takrat pa je bila tudi prej omenjena ustavna podlaga za nadaljnji razplet konflikta zelo pomembna. Pa še ena velika razlika je med položajem takratne Slovenije in današnje Katalonije: Slovenija se je osamosvajala iz takrat že razpadajoče zvezne države (v kateri je omejeno državnost federalne enote že imela), tako da je kasneje mednarodna skupnost to priznala (in mi sprejeli) ne kot odcepitev iz zvezne države, ampak kot nastajanje novih držav iz razpadajoče zvezne države. In še, najbrž najpomembnejša: pri nas je glasovalo za osamosvojitve skoraj 90 odstotkov vseh prebivalcev Slovenije, pri njih pa precej manj od polovice (a vse kaže, da bi se tudi na neoviranem, regularnem referendumu izid vrtel verjetno tam nekje okrog polovice). In med nasprotniki osamosvojitve niso samo tam živeči Španci, ampak tudi etnični Katalonci.

Razglasitev neodvisnosti kot pritisk na Španijo in EU

Zato je katalonska vlada poskus osamosvojitve v bistveno drugačnih domačih in mednarodnih okoliščinah že doslej vodila bistveno drugače – in niti po napovedani razglasitvi državne neodvisnosti ne napoveduje zasedbe novih državnih meja s svojimi policisti in cariniki, kar bi seveda nujno vodilo v oborožen spopad s špansko vojsko in policijo, ampak očitno želi formalno razglasitev neodvisnosti uporabiti le kot pritisk na Španijo in EU, da bi dosegla pogajanja in miren prenos oblasti. To je tisto, kar imenujem »kali nečesa novega v katalonskem uporu«.

Ali bo to novo zdaj ali kdaj kasneje res vzklilo in se obdržalo, ne ve nihče. V sedanjem svetu je sicer malo verjetno, toda tudi kaj drugega, npr. tako hiter razpad vzhodnega bloka, se je zdelo neverjetno, pa se je vendarle zgodilo.

Kako v dokaj trdno in stabilno organiziranem svetu sodobnih demokracij, še zlasti znotraj EU, kjer vsi prisegajo na spoštovanje prava in človekovih pravic, doseči, da bi suverena država (zdaj Španija, kasneje morda še kakšna druga) dovolila svojemu delu, ki se hoče od nje odcepiti, da to res naredi, ne da bi zoper to »uporabila vsa zakonita in ustavna sredstva« vključno z vojsko, kar ji njena ustava ne le dovoljuje, ampak jo k temu pravzaprav celo zavezuje? Je kaj takega sploh možno pričakovati – ali so to le sanje naivnih sanjačev?

Doslej najbrž v zgodovini ni bilo primera, ko bi bilo z osamosvajanjem držav kaj drugače kot z revolucijami. Eno in drugo je znotraj veljavnega pravnega reda protipravno in protiustavno ravnanje; če revolucionarji ali osamosvojitelji zmagajo, vzpostavijo nov pravni red, ki pravno utemelji njihovo oblast – če so poraženi, jih obesijo, zaprejo, izženejo ali drugače sankcionirajo. Za obstoj države (in njeno priznanje od drugih) je pač odločilna samo dejansko vzpostavljena oblast nad določenim ozemljem in na njem živečimi ljudmi. Doslej se je taka oblast vsaj praviloma vedno vzpostavljala s silo, tudi z oboroženo silo – razen v kakšnih izjemnih primerih. Pri mirnem razhodu Švedske in Norveške ali Češke in Slovaške je šlo, recimo, za sporazumen razhod dveh vsaj približno enako močnih partnerjev – da bi velika država dovolila, kadar svoje politične in ekonomske interese razume drugače, sporazumno odcepljanje svojih manjših delov, pa se najbrž še ni zgodilo.

Tveganje, ki se ga zavedajo oboji

Kako bi bilo potem kaj takega v današnjem svetu sploh možno? Načelen odgovor na to vprašanje pravzaprav ni tako težak, kot se morda zdi. Katalonska pot (poskušati pripraviti Španijo do pogovorov o mirnem razhodu) bi, če bi to podprla dovolj velika večina, tudi lahko temeljila na sili, samo ne na oboroženi sili, ki je niti nimajo. Kal upanja, da bi do pogovorov o mirnem razhodu morda vendarle lahko prišlo, je v ekonomski sili, ekonomski moči Katalonije, okrepljeni še z nacionalno samozavestjo Kataloncev kot naroda – in v tveganju za španske oblasti, če bi vse to poskušale zadušiti s policijsko in vojaško silo.

Nacionalne samozavesti takega naroda tako in tako sploh ni mogoče zadušiti – morebitna policijska, vojaška in ustavno-administrativna zadušitev katalonske že dosežene avtonomije pa bi lahko pomenila hkrati hud udarec tudi ekonomskim interesom in perspektivam tako Katalonije kot celotne Španije. Je za Španijo bolje imeti soseda, s katerim mirno sodeluješ in

trguješ – ali pod svojo oblastjo s silo obdržati zatrt in ponižan narod, torej gnojno rano, ki lahko postane kal razkroja celotne države?

Tega tveganja se očitno zavedajo oboji: Katalonci, ki niso grozili z uporabo sile, ampak so pozivali k pogovorom, španska vlada pa vsaj s tem, ko doslej ni grozila z ustavno možno ukinitvijo katalonske avtonomije. Špansko ravnanje v nasprotni smeri, namreč uporaba brutalnega policijskega nasilja proti glasovalcem na referendumu, je okrepilo katalonsko stran v tem sporu. Toda to orožje bi Katalonci (in njihovi podporniki zunaj Katalonije, tudi mi) morali uporabljati zelo precizno: španska vlada je po španski ustavi gotovo imela pravico, da poskuša preprečiti neustavni (od ustavnega sodišča prepovedani) referendum, tudi z uporabo pravne in policijske represije, a le nasproti organizatorjem referendumu (katalonskim oblastem) – nikakor pa ne nasproti državljanom, ki so prišli na volišča. Z brutalnostjo, ki jo je policija pri tem pokazala, in z vladnim odobravanjem te brutalnosti je španska stran v tem sporu hudo kršila demokracijo, človekove pravice in s tem tudi načela EU – toda pazimo dobro: s tem, ne pa z vsemi svojimi ukrepi za preprečitev referendumu!

Škodljivo posploševanje

Seveda je zelo žalostno in zaskrbljujoče, da so tudi za to voditelji EU in skoraj vsi drugi politiki v Evropi gluhi – toda bolj ko bo katalonski, naš ali katerikoli odpor temu pretirano posplošen in premalo precizen, lažje se bodo nasprotniki katalonske osamosvojitve skrili za splošne fraze o spoštovanju pravnega reda in načel mednarodnega prava.

Ideja o osamosvojitvi majhnega naroda iz velike večnacionalne države po mirni poti je v surovem sodobnem svetu krhka bilka, ki jo močni zlahka uničijo – razen če bodo uvideli, da bodo od tega tudi sami imeli več škode kot koristi. To, kar so za to idejo Katalonci že doslej naredili, pravzaprav niso več samo od zunaj nevidne klice pod zemljo, ki bi šele lahko pokukale na dan – ta krhka bilka je s katalonskim referendumom že pognala in vzbrstela. Glede na nesoglasja med Katalonci samimi je sicer najbrž ne bo mogoče ohraniti pri življenju. Sledile bodo analize in prepiri, kdo vse je za to kriv in koliko – toda vsaj ideja sama je zdaj jasneje prisotna v evropski zavesti, z zagovori in z nasprotovanji, in morda bo kje drugje ali kdaj kasneje še v Kataloniji tudi uresničena.

- **Najbolj umazana kampanja vseh časov. Boris Čibej. Delo, 11.10.2017, str. 6**

Avstrijske parlamentarne volitve. Severni sosedi se napoveduje oster zasuk na desno

Če se bodo avstrijski politiki držali predvolilnih obljub, se po nedeljskih predčasnih -volitvah v zvezni parlament severni-sosedi obeta resna vladna »perestrojka«: doslej vladajoči socialdemokrati se bodo preselili v opozicijo, priložnost za sestavo nove koalicije pa bo najbrž dobil mladi voditelj »nove« ljudske stranke, ki ji javnomnenjske raziskave napovedujejo prepričljivo zmago.

Če bi bile volitve danes, bi za »novo ljudsko stranko« oziroma »listo Sebastiana Kurza« glasovala kaka tretjina avstrijskih volivcev, nove ankete pa so pokazale, da zadnje afere o njihovem domnevnem podkupovanju sodelavcev socialdemokratske stranke niso vplivale- na njihovo priljubljenost med volivci. Je pa razkritje, da je volilni svetovalec socialdemokratov na spletu objavil lažne strani s ponarejenimi informacijami o Kurzu, udarilo po »rejtingu« socialdemokratskih zmagovalcev s prejšnjih volitev. Še pred kratkim se je zdelo, da bo njihov spopad s svobodnjaško stranko za drugo mesto napet, po zadnjih napovedih sodeč pa bodo »rdeči« pristali šele na tretjem mestu.

To jih bo potisnilo v opozicijo, če bo obveljalo sedanje stališče njihovega voditelja in še nekaj dni tudi zveznega kanclerja Christiana Kerna. Ta je pred dnevi v pogovoru za časnik Standard zatrdil, da zaradi napovedanih rezultatov, ki bodo precej slabši kakor pred tremi leti, ne bo odstopil. »Šel bom le, če stranki ne bo uspelo prestopiti štiriodstotnega volilnega praga,« je dejal 51-letni Kern. Nekdanji prvi človek Avstrijskih železnic je napovedal, da bo v politiki ostal še deset let. »In če ne bomo prvi, bom vodil opozicijo.«

V zadnjih dnevih se je predvolilni boj v Avstriji zelo zaostрил. »To je nedvomno najbolj umazana predvolilna kampanja, ki smo jo kadarkoli doživeli,« je pred dnevi za spletišče Politico potožila urednica notranjepolitične redakcije tednika Profil Eva Linsinger. Njena revija je bila glavni krivec za šokantno razkritje o umazani kampanji, ki jo je na spletu proti voditelju ljudske stranke vodil volilni svetovalec socialdemokratov, izraelski »spin doktor« Tal Silberstein.

Z njim je stranka nehala sodelovati že na začetku avgusta, ko ga je zaradi suma pranja denarja prijela izraelska policija, a že pred tem je na facebooku postavil dve lažni strani, na katerih so objavljali lažne informacije o ksenofobičnih in antisemitskih izjavah in početju 31-letnega Kurza, ki je zdaj v zvezni vladi zadolžen za zunanje zadeve in integracijo. Eno od strani je kontroverzni izraelski guru za politični marketing poimenoval »Resnica o Sebastianu Kurzu«, na njej pa so voditelja »nove« ljudske stranke razglasili za marioneto judovskega filantropa Georgea Sorosa, ki da tajno načrtuje odprtje avstrijskih meja za nov val pribežnikov. V vodstvu socialdemokratske stranke vztrajajo, da niso nič vedeli o umazani kampanji, toda njihov generalni sekretar je zaradi škandala kljub temu odstopil.

»Zastrupili ste avstrijsko ozračje s slogom kampanje, ki ste ga uvozili v Evropo,« je na zadnjem televizijskem soočenju zunanji minister obtožil predsednika vlade. »Ne igrajte žrtvenega jagnjeta. Z vami sem delal petnajst mesecev,« Kern ni ostal dolžan Kurzu. Njegova stranka se je takoj po izbruhu škandala odločila, da je najboljša obramba protinapad, in obtožila ljudsko stranko, da je enemu od sodelavcev spornega Izraelca ponudila 100.000 evrov, če bi »izdal« svoje socialdemokratske delodajalce in z inkriminirajočimi informacijami prestopil v tabor ljudske stranke.

O dobičku tretjega

Ko je Kurzev tiskovni predstavnik Gerald Fleischmann najprej odločno zanikal obtožbe socialdemokratskega sodelavca Petra Pullerja, je ta objavil vsebino njunih pogovorov. »Mogoče boš do takrat že kaj vedel in se bova lahko pogovorila o honorarju za piar,« je na začetku avgusta zapisal Fleischmann v pisemcu, v katerem je povabil Pullerja na osebno srečanje. Kljub tem neprijetnim dokazom, katerih pristnosti ni izpodbijal, je Kurzev predstavnik zanikal, da je hotel »kupiti« sodelavca socialdemokratov. Z njim da se je srečal zgolj zato, ker je hotel izvedeti, kdo objavlja spletne laži o njegovem šefu. »Vse sem naredil, da bi ugotovil resnico,« je zatrdil Fleischmann.

Tudi v avstrijski politiki velja staro reklo: kjer se pripravata dva, tretji dobiček ima. Po zadnjih razi-skavah se spet večja priljubljenost svobodnjaški stranki, ki so ji še pred pol leta merjenja ljudskega razpoloženja napovedala, da bo prepričljiva

zmagovalka parlamentarnih volitev. Ankete pa tudi različne volitve po državi so pokazale, da je svobodnjakom uspelo speljati socialdemokratom njihove tradicionalne volivce: delavce.

A potem se je stranki, ki se ji še ni uspelo otresti mračnih senc lastne nacistične preteklosti, »zgodil« Kurz, mladi in priljubljeni avstrijski politik, ki je najprej prevzel med ljudstvom čedalje manj priljubljeno ljudsko stranko, potem pa še izsilil predčasne volitve. Svobodnjaki se pritožujejo, da jim je Kurz, ki čedalje ostreje nastopa proti pribežnikom in islamu, »ukradel« predvolilno temo. Njihovi predvolilni spoti opozarjajo na »kamelonstvo« mladega voditelja ljudske stranke, ki je bila desetletja na oblasti, zdaj pa se je našel Kurz in se začel boriti proti lastnemu »establišmentu«.

»Ljudje vedo, kakšna so že leta naša stališča in kdo je tik pred zdajci vključil kopirni stroj,« je pred dnevi izjavil vodja štajerske podružnice svobodnjaške stranke Mario Kunasek. Njegovi strankarski kolegi nimajo tako slabega mnenja o politiku, ki utegne postati novi avstrijski kancler. Norbert Hofer, ki je bil drugi na avstrijskih predsedniških volitvah, je za britanski časnik Financial Times izjavil, da je Kurz nedvomno nekaj dosegel.

»Nas, svobodnjakov, zdaj ne morete več obtoževati, da smo desničarski skrajneži. Sicer pa mi pravimo volivcem, da bo politiko svobodnjaške stranke najbolje izvajala kar svobodnjaška stranka sama,« je bil Hoferjev komentar na obtožbe, da si je voditelj konkurenčne desničarske stranke »izposodil« njihovo protipribežniško in protimuslimansko retoriko.

- **Pozabite na reformo azilne politike. Damijan Slabe. Delo, 11.10.2017. str. 6**

EU in begunci. Z določitvijo zgornje meje se je dokončno vdala tudi Angela Merkel

Članice Evropske unije so po mnenju številnih ekspertov za migracije dokončno zaigrale priložnost, da bi skupaj, pravičneje in bolj smiselno preuredile evropsko politiko priseljevanja. Namesto da bi jo po vrhuncu krize leta 2015 korenito reformirale, zdaj vsaka zase odpravlja zgolj simptome.

Najbolj presenetljivo pri dogovoru še vedno največje nemške Krščanskodemokratske unije (CDU) kanclerske kandidatke Angele Merkel z bavarsko Krščanskosocialno unijo (CSU) Horsta Seehoferja, ki je kot pogoj za nadaljevanje koalicije CDU/CSU na zvezni ravni zahtevala določitev zgornje meje priseljevanja, ni sama zgornja meja, ki se ji politično korektno menda ne sme reči tako, ampak številka, o kateri sta se izpogajali sestrski konservativni stranki. Največ 200.000 beguncev na leto, kar naj bi bila po zatrjevanju Angele Merkel zelo fleksibilna in le okvirna številka, odvisna od vrste sprotnih okoliščin, je namreč meja, ki bi jo bilo v tako veliki državi, kot je Nemčija, in ob tako velikem številu beguncev, kot jih je Nemčija zaradi velikodušne izjave kanclerke Angele Merkel sprejela v begunskem kriznem letu 2015, mogoče zapolniti že zgolj s priseljevanjem družin prišlekov, ki so v državi dobili pravico do političnega zatočišča.

Število ilegalnih priseljencev bi moralo torej biti v prihodnjih letih, kot je dogovor sestrskih strank komentiral Faz, enako ničli ali v najboljšem primeru tako nizko, kot je bilo v letih pred izbruhom begunske krize, ko še nihče ni govoril o zgornjih mejah.

Kriza še ni minila

Tudi Nemčija se je zdaj očitno pridružila tistim evropskim državam, ki se po velikem navalu beguncev poleti in jeseni 2015 obnašajo, kot da je begunska kriza z zaprtjem balkanske poti in dogovarjanjem s severnoafriškimi državami tako rekoč končana in da se naval beguncev ne more več ponoviti. Kar pa je po prepričanju ekspertov, ki spremljajo razloge za beg ljudi, med katerimi že dolgo niso več v ospredju le vojne in krizna žarišča, ampak vse bolj tudi povsem uničene gospodarsko-demografske razmere v številnih afriških državah, pospremljene s prvimi posledicami klimatske katastrofe, žal, zgolj politični privid. Begunska kriza še zdaleč ni minila, je zatrdila ameriška ekspertinja za migracije Heath Cabot, ki že več let proučuje predvsem razmere v Grčiji, Evropa pa se še vedno bojuje zgolj s simptomi, namesto da bi se lotila odpravljanja vzrokov.

Nezaupljivo zapiranje meja

Problemi so namreč še vedno isti, je dejala Heath Cabot, čeprav jih evropska javnost po nemškem begunskem dogovoru s turškim predsednikom Recepom Tayyipom Erdoğanom in italijanskimi dogovarjanji z libijskimi milicami ne vidi več kot prioritete, politiki pa se delajo, da so spravili krizo z dnevnega reda. Najhujši med vsemi pa je, da nihče ni v resnici odpravil očitnih strukturnih pomanjkljivosti v evropskem azilnem sistemu. EU se še vedno oklepa zavračanja beguncev, čeprav je jasno, da je ta strategija na vrhuncu krize odpovedala, in dublinskih pravil, po katerih begunci lahko zaprosijo za azil samo v tisti članici EU, v kateri so prvič stopili na evropska tla. To odriva probleme z begunci na že tako prenatrpano obrobje unije, medtem ko vse druge članice še vedno preventivno zapirajo schengenske meje, se oklepajo starih pravil in si izmišljajo vsaka svoje zgornje kvote.

Te dni je svojo »kvoto« ponudil celo novi francoski predsednik Emmanuel Macron, ki se ima za reformatorja unije. Po njegovem naj bi bila Francija, ki je po številu prebivalcev le malo manjša od Nemčije, menda »velikodušno« pripravljena legalno sprejeti »kar« 10.000 beguncev. Če jim bodo pred tem najprej potrdili pravico do azila v »tretjih državah«, najbolje že kar v Libiji, Jordaniji, Nigru ali Čadu.

Vztrajanje pri stari logiki

Nekdanja politika kanclerke Angele Merkel, ki je na vrhuncu krize odprla nemška vrata v upanju, da bo za humano razglašajoče se Evropa kot celota zlahka zmogla naval, se je torej povsem izrodila. Niso je podrle le vzhodnoevropske članice, ki so se na vse kriplje branile prišlekov in begunskih kvot, povolilno se ji je, tudi zaradi zmede, nastale z nepričakovanim vzponom skrajnordesničarske Alternative za Nemčijo in težav pri sestavljanju vladajoče koalicije, zdaj odrekla tudi kanclerka. Dogovor med CDU in CSU resda še ni dokončen, kajti Zeleni, brez katerih kanclerka ne more sestaviti koalicije, so proti. Kljub temu pa v EU zdaj dokončno zmaguje logika, po kateri bogati osrednji del povezave kaže s prstom na obrobje in mu govori, naj se kar sam pobriga za begunce. Tudi za tiste, ki so kljubčasno ustavljenemu begunskemu valu nemočni obtičali v Italiji ali Grčiji in ta čas ne morejo nikamor, ne naprej in ne nazaj.

Ker bo nova begunska kriza zaradi nevdržnih razmer v številnih delih sveta zanesljivo znova butnila v Evropo, je skrajni čas, da EU reformira svojo azilno politiko, obrne ploščo in se končno sprijazni s tem, da bo moral celoten kontinent sprejeti odgovornost za begunce. Sicer se bodo stara pravila ob novi krizi znova podrli kot hišica iz kart. In Evropa z njo.

- **Za Špance kot pravljica, ki se ne bo uresničila ... Mimi Podkrižnik. Delo, 12.10.2017, str. 3**

Katalonsko vprašanje. Kaj bi pomenilo, če bi se vlada v Madridu odločila za sprožitev 155. člena ustave?

Torkov težko pričakovani nastop katalonskega predsednika Carlesa Puigdemonta v regionalnem parlamentu je mogoče razumeti kot domišljen manevar, s katerim so Madrid – kjer vlada mentaliteta: vse ali nič – pahnili v negotovost. Španski premier Mariano Rajoy je zato včeraj zahteval pojasnilo od katalonske vlade: so v torek enostransko razglasili neodvisnost ali je niso?

Da so jo, dokazuje tudi deklaracija neodvisnosti, izdana po seji parlamenta, ki so jo naslovili Deklaracija predstavnikov Katalonije, pod njo pa so se podpisali kot Legitimni predstavniki Kataloncev. Neodvisnost je bila torej razglašena, parlament naj bi le, kot je v torek dejal Puigdemont, takoj zamrznil njen učinek: da bi se še lahko pogovarjali z Madridom in bi odprli prostor za mednarodno mediacijo.

155. člen ali ...

Španska vlada, ki se je včeraj sestala na izredni seji, je od uradne Barcelone – kot jo je javno pozval Rajoy – zahtevala natančno obrazložitev torkovega dogajanja v regionalnem parlamentu, zato da bi se lahko odločila, kako ukrepati: aktivirati 155. člen španske ustave ali ne?

»Od tega, kakšen bo odgovor ženeralitat, katalonske vlade, bo odvisno, kaj se bo zgodilo v prihodnjih dneh.« Po pisanju madridskega El Paísa španska vlada skupaj s PSOE (socialisti) že več dni proučuje, kako uveljaviti (do zdaj še nikoli sproženi) 155. člen ustave, pogovori pa potekajo tudi s stranko Državljeni.

Člen naj bi narekoval osrednji oblasti, naj »v uporniški regiji« prevzame pristojnosti nad političnimi in upravnimi institucijami: torej nad katalonsko policijo Mossos, vlado in parlamentom.

Naslednji korak bi lahko bile nove regionalne volite, hkrati pa ne manjka svaril, kaj bi to pomenilo za precej pregrete katalonske in španske sentimente. Za sprožitev člena potrebuje španski premier resda tudi podporo zgornjega doma, senata, kjer pa se mu ne bi smelo zaplesti, saj imajo v njej večino konservativci iz Ljudske stranke. Kot je še mogoče brati, celoten postopek ne bi trajal dlje kot teden ali deset dni ...

Seveda so še druge možnosti, tudi radikalni 116. člen, razglasitev izrednih razmer, ki bi omejili tudi gibanje in prepovedali zborovanja ... Za povrhu katalonski politiki tvegajo z osamosvojitvenim procesom hude obsodbe, predsednika Puigdemonta, denimo, že preiskujejo zaradi domnevne državljanske neposlušnosti, zlorabe položaja in javnih sredstev.

Premier Rajoy, ki vztraja pri uporabi vsega »zakonitega orožja, da bi zatrl katalonsko osamosvojitveno gibanje«, je včeraj, kot poročajo agencije, spet zavrnil kakršnokoli mediacijo, saj da med ustavnim redom, demokratičnim zakonom ter neposlušnostjo in nezakonitostjo ni kaj posredovati. Nad ustavo ni ničesar niti pravica do samoodločbe. Menda pa je dejal tudi, da bi lahko spremenili ustavo – po poti zakonov in veljavnih pravil.

Kot je že večkrat zanikal katalonski osamosvojitveni načrt, ga je tudi tokrat, piše AFP, označil za »pravljico«. »Ni miroljuben, ni svoboden, ne bodo ga priznali v Evropi in zdaj tudi vsi vedo, da bo drago stal,« je namignil na nekatere napovedane predstavitve sedežev podjetij v zadnjih dnevih iz Katalonije v druge konce Španije.

... katalonske prošnje po mediaciji

Katalonski predsednik na drugi strani, ki že od referendumskih nedelje 1. oktobra prosi za mediacijo, je včeraj za CNN dejal, kako je Katalonija pripravljena sesti k dialogu s špansko stranjo »brez vsakršnega vnaprejšnjega pogojevanja«.

Predlagal je, da naj bi se po dva predstavnika iz obeh vlad dogovorila o mediatorju. Po njegovem mnenju razmerje med Španijo (razdeljeno na 17 regij z različnimi stopnjami avtonomije) in Katalonijo »ni uspešno, zato si večina Kataloncev želi neodvisnosti«. Z realnostjo da se je treba sprijazniti in na njej začeti iskren dialog.

- **Bruselj ostaja bolj ali manj nem. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 12.10.2017, str. 3**

Bruselj – V evropski komisiji pod vodstvom Jean-Clauda Junckerja sicer pogosto razglašajo, da delujejo politično, a katalonsko vprašanje je ena od tem, pri katerih se izogibajo vsebinskim odgovorom. Tudi po zadnjih dogodkih so uradno sporočili, da spremljajo položaj in zaupajo španskim institucijam. Bruselj je ponovil poziv k spoštovanju španske ustave in podpira prizadevanja za enotnost. Predsednik Juncker da je v stalnih stikih s španskim premierom Marianom Rajoyem. Govorice, ki so se razširile v torek zvečer, da se je pogovarjal s predsednikom katalonske vlade Carlesom Puigdemontom so takoj zanikali. Glede posredovanja Unije ostajajo enaki zadržki. Vpletla bi se lahko samo, če bi se Madrid strinjal s takšnim posredovanjem. Rajoy sicer odločno zavrača kakršnokoli posredovanje. Eden od primerov, ki ga navajajo viri v EU, je, da bi bilo, denimo, v Združenem kraljestvu nepredstavljivo, da bi se EU vpletala v odnose med Londonom in Škotsko. Tudi v evropskem parlamentu ima Rajoy trdno zaslombo vodilnih skupin na čelu z njegovo Evropsko ljudsko stranko. Diplomatski predstavniki članic se na bruseljskih sestankih izogibajo razpravi o Kataloniji in podpirajo stališče evropske komisije o notranji zadevi Španije. Je pa odločitev Puigdemonta o zamrzitvi odločitve o neodvisnosti po navedbah virov obravnavana kot pozitiven korak.

Vestnik, Murska Sobota

- **Cvet, ki se je osipal v sad. Franci Just. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 41, 12. oktobra 2017, str. 3**

Ob smrti pesnika Milana Vincetiča (1957–2017)

Ne le zaradi njegovih literarnih del, tudi kot človeka so ga poznali mnogi Slovenci v domovini in zamejstvu

»Luna bere dol

in morje vre pod dno

po grušč in razbitine

ladij ki zašle so tod

mest ki niso razvaline

zvezd če se jim sine

ko zaveje rodni čas

za slednjič in takrat
ko prileže svetni par
pod cvet ki se osipa v sad«
(Kalende, zaključna pesem)

V sredo, 4. oktobra, je slovensko kulturno občestvo pretresla vest, da je izgubilo svojega priznanega in cenjenega pesnika ter pisatelja Milana Vincetiča. Ne le zaradi njegovih literarnih del, tudi kot človeka so ga poznali mnogi Slovenci v domovini in zamejstvu in se jim je zapisal v spomin s katero od svojih potez svoje osebnosti. Tisti, ki smo bili z njim tesneje povezani, smo z njim izgubili, česar ni mogoče nadomestiti: rahločutnost, iskrivost, toplino besed, človeško bližino, s katerimi je delal naša družjenja neponovljiva. Vemo, da se neizprosni sili minevanja ni mogoče upreti, a verjamemo, da obstaja prostor, kjer se skupaj preživeti dnevi po tihem zbirajo. Ta prostor je spomin in s to čutečo ter rahločutno razsežnostjo naše duše se bomo odslej dotikali Milanove večnosti.

Ostaja pa še en prostor, v katerem se bomo poslej lahko družili z Milanom Vincetičem ne samo tisti, ki so z njim delili skupne dni, ampak vsi Slovenci. To je prostor lepega, ki ga je ustvaril s svojo umetniško besedo in v njem pustil globoka sporočila. Če se namreč sprašujemo o duševnih, socialnih in eksistencialnih vzgibih, ki človeka potiskajo k robovom, v sodobni slovenski pripovedni prozi ne moremo mimo likov nenavadnežev in posebnežev, ki jih je Milan Vincetič ustvaril v svojih treh romanih in osmih zbirkah kratke proze ter v njih s pisano paletto postmodernističnih pripovednih postopkov pokazal, kako biti in vztrajati s pohabljenimi sanjami in zlomljenimi upi. Če se sprašujemo o disonancah sveta, o poveljujoči in hkrati uničujoči sili ljubezni, o minljivosti, o človekovi vpetosti v čas in njegovih prisluškovanjih onstranski brezčasnosti, o šepetu mitične zavesti v našem racionalnem svetu ... in smo pri tem pripravljeni, da se nas ta vprašanja dotaknejo z resnično pesniško močjo in izvorno upesnitvijo, potem moramo vzeti v roke katero od štirinajstih samostojnih pesniških zbirk Milana Vincetiča. Prepojene so z njegovo bivanjsko izkušnjo in temeljnim spoznanjem, da so življenjska nasprotja ne samo boleči, ampak nujni del našega bivanja, da smo lahko edino z njimi to, kar smo: da smo lahko le tako, »da se cvet osipa v sad«, da smo si »nedoločna pika, ki je najbolj tu, ko se dlje odmika«, da smo v življenju »šepavi zemljemerici, ki bi radi premerili blodnjak«, da je lahko bližine »še več in spet, ko si nisva draga«.

Milan Vincetič je bil ustvarjalec širokega zamaha in je s svojo besedo vstopal v svet iz več smeri. Kot pronicljiv publicist in kolumnist je znal naš grenko-sladki vsakdan – še zlasti panonskega – uzreti drugače in mu nastaviti ogledalo. Spremljal in ocenjeval je literarno delo svojih kolegov in napisal prek 400 književnih ocen ter spremnih besed. Še posebej pozorno je opazoval sodobno slovensko poezijo in se ji s svojim izostrenim pesniškim občutkom večkrat približal tenkočutneje in globlje kot poklicni kritiki s priučenim literarnoteoretičnim aparatom. Ker je poznal zahtevnost pesniškega ustvarjanja, je v svojih ocenah spodsrljaje raje dobrohotno spregledal in poudaril tisto, kar je avtorje lahko spodbudilo v pesniškem iskanju. Bil je pripovedovalec različnih leg, svojo pripoved je znal približati tudi preprostejšim naslovnikom, zato so zamejski Slovenci na Madžarskem, bralci časopisa Porabje in Porabskega koledarja, nestrno pričakovali njegove zgodbe, pisane s toplino in radovednostjo otroškega pripovedovalca, ki ga je v teh zgodbah zelo rad uporabil. Znal je deliti svoje široko znanje in bogate literarne izkušnje: kot urednik v reviji Separatio in Sodobnost, pri Pomurski založbi, založbi Litera in založbi Franc-Franc je bil sopotnik mnogim avtorjem in pripomogel, da so bile njihove končne stvaritve še boljše; kot sodelavec revije Mentor in Javnega sklada za kulturne dejavnosti je bil odprt in nesebičen svetovalec mladim, ki so iskali svoj literarni izraz. Bil je tudi dejaven član Društva slovenskih pisateljev in velikokrat se je pridružil svojim kolegom slavistom v Slavističnem društvu Prekmurja, Prlekije in Porabja na prireditvah in sestankih.

A najbolj je bil Milan Vincetič pesnik. Za poezijo, z njo in skozi njo je živel. Žarel. Njegov pesniški žar in dar sta bila tolikšna, da ju ni bilo mogoče spregledati, in slovenski kulturni prostor je prepoznal izvornost poti, ki jo je izhodil v sodobni slovenski poeziji. In s prevodi stopil prek slovenskih meja, v misli in srca ljudi drugih jezikov in kultur. Prepletanje in zlivanje nasprotij, tako značilno za njegovo eksistencialno izpoved, je bilo vtakano tudi v njegovo poetiko: strogo urejene pesemske oblike na eni strani in pomensko široko izpoved z bogato in razgibano metaforiko na dru gi strani je povezoval v pesniški svet, v katerem njegova ustvarjalna energija zaobjame prostranstvo predmetnega sveta, nato pa njegove posamezne dele svobodno vrtinči in premešča ter na koncu sestavi v nov lirski red. V pesniški svet, v katerem se delci različnih časov in prostorov, preteklih, sedanjih in sanjskih, zlivajo v pričevanje o človekovi bežni, a hkrati edini in neponovljivi eksistenci, lebdeči med tostranskim svetom ljubljenih oseb in prišepetavajočim se onstranstvom. Njegov notranji pristop k poeziji, simbolno vodilo njegove 40 let dolge pesniške poti (prve revijalne objave so iz leta 1977 v reviji Oči in srce), je mogoče uzreti v naslovu pesniške zbirke Kot slutnja radovedno iz leta 1981, v kateri se je predstavil skupaj s Ferijem Lainščkom in Valerijo Perger. Z nepotešljivo radovednostjo je iskal v svet in v jezik. Luščil je besede iz različnih plasti slovenskega jezika, tudi iz goriškega narečja, v katero je bil rojen, prepletal arhaizme z neologizmi, vse besede pa brusil in loščil, dokler niso zazvenele in zasijale tako, da so mogle pričati o njegovi slutnji lepega. Slutnji lepote, ki ji je vseskozi sledil ter jo vdihoval v svojo poezijo: tiho, a dovolj glasno, da jo je bilo slišati, zastrto, a dovolj osvetljeno, da sejo je moglo uzreti. Z bivanjsko izkušnjo in lepim, ki ju je Milan Vincetič vtikal v svojo poezijo, je majhna sobica v hiši številka 39 a v majhni goriški vasi Stanjevci postala ena od velikih draguljarn slovenske umetniške besede. Z Milanom Vincetičem so Stanjevci prišli in bodo ostali na slovenskem literarnem zemljevidu.

Vse naštetu – in še zdaleč ni naštetu vse – Milana Vincetiča veže v dolgo ogrlico spominov, ki jo bo čas lahko natrgal šele tedaj, ko bodo v brezčasje odhajali vsi tisti mnogi, ki jim je dal del sebe. Nima pa moči, ta čas, nad tem, kar je Milan Vincetič ustvaril. Kajti iz podob sveta, ki ga je moral prezgodaj zapustiti, iz tresljajev svoje duše, ki je odpotovala v druge svetove, iz svoje tihe žalosti in samote je ustvaril čarne svetove, ki bodo ostali.

• **Združila svoji največji ljubezni. Vida Toš. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 41, 12. oktobra 2017, str. 13**
Branislava Belović
Zdravnica z dvema specializacijama, pediatrijo in socialno medicino, ki je tudi avtorica številnih knjig o zdravi prehrani

Ena tistih, ki bi o tem, kaj je zdravo in kaj ne ter seveda tudi zakaj, lahko govorila ure in ure, tudi če bi jo zbudili sredi noči, je gotovo zdravnica Branislava Belović, vrsto let zaposlena na Zavodu za zdravstveno varstvo v Murski Soboti, ki je danes enota Nacionalnega inštituta za javno zdravje. To, da se je lani upokojila, se ve, a se njenemu delu in prizadevanju ne pozna. »Nisem tipična upokojenka, da torej za nič nimam časa, čas si vzamem za vse, kar želim.« A naprej dela to, kar ji je v največje veselje: ozavešča ljudi o tem, kako je pomembno, kaj dajo v usta.

Edinka, ki si je želela sestrico

»Moja mama Ljubica, ki se je dekliško pisala Pfeiffer, ter oče Franjo Belović sta bila iz Štrigove, tam sem se rodila tudi jaz, obiskovala osnovno šolo in preživela mladost.« Mama je bila trgovka, oče je delal v davčni službi. »Na žalost sem bila edini otrok, mama se zaradi svojega zdravja ni odločila za več otrok. Je pa prav s tem, da sem bila edinka, povezan najbolj travmatičen dogodek mojega otroštva, ta dogodek pa je bil hkrati tudi najlepši. Bila sem stara kakšna tri leta, ko je mama na kolesu domov pripeljala deklico. Mislila sem, da so se mi odprla nebesa! Takrat je namreč neka ženska to dete pripeljala na občino in ga tam pustila, češ da je socialni problem. Kaj bodo zdaj s tem otrokom? Pa je moj oče rekel: 'Jaz imam doma toliko staro hčerko, jo bom vzel k sebi, dokler se to ne uredi.' In res – deklici je bilo ime Mira in leto dni je bila pri nas. Moji starši so začeli urejati dokumentacijo, da bi jo posvojili, a se je od nekod pojavil dekličin oče. Še danes vidim njegov obraz - take male 'mustače' je imel ... To je bilo tako dramatično. Trgali so naju narazen. Mira mi je govorila, naj je ne dam, naj jo skrijem v slamo ... In jaz sem jo hodila še pol leta do gozda čakati, če bi mogoče pobegnila. Ta Mira me je spremljala vse življenje, sicer se ne spomim priimka, da bi jo poiskala. Ne vem, kam so jo odpeljali, ali jo je kdo posvojil, ali je menjala priimek ... skratka, travmatično.«

Branislava je v Štrigovi končala osnovno, v Varaždinu srednjo šolo in se vpisala na medicinsko fakulteto v Zagrebu, diplomirala je leta 1975. »Nato sem dobila službo v medicinskem centru v Čakovcu in tam leto in pol delala kot splošna zdravnica, nato pa začela na otroškem dispanzerju ter se specializirala v pediatriji.«

Botri objubila »injekcijo za nesmrtnost«

Od kod in zakaj – glede na to, da se je, kot pravi, že kot deklica rada motala po kuhinji in jo je kuhanje izredno zanimalo – potem odločitev za medicino? »Imela sem krstno botro, ki je bila starejša. In imela sem jo izredno rada, ker pa je bolehala, sem ji že takrat rekla: 'Ko boš ti stara, bom jaz doktorica in ti bom dala takšno injekcijo, da ne boš nikoli umrla' (smeh). To je bilo seveda malo preveč futuristično, jaz sem sicer postala zdravnica, a takšne injekcije še ni (smeh). Je pa bila ta želja v meni tudi, ker sem bila tak bolehen otrok in kar veliko pri zdravnikih. To mi je bilo vedno zanimivo in nekaj posebnega. Še zdaj imam lutko, ki mi jo je oče prinesel iz Beograda – bila je moja edina, saj takrat otroci niso imeli toliko lutk kot danes. Ta lutka, taka gumijasta je, je vsa operirana, popikana od injekcij (smeh). Tako da, ta želja je bila v meni od malega.« Med študijem v Zagrebu je Branislava živela pri svoji teti, mamini sestri: »Dobro sem živela, saj je bil moj stric visoko v jugoslovanski politiki in vsa takratna politična ter zagrebška smetana se je družila z njim in prihajala tudi v njihovo stanovanje. Spomnim se, nekega večera – moški so pogosto prihajali kartat k stricu, jaz pa sem vedno rada pomagala v kuhinji teti – sem tako prinesla neki prigrizek in v družbi je bil tudi Ante Marković. Strica je vprašal, kako to, da zanj služkinje delajo tudi ponoči (smeh). Stric mu je povedal, da nisem služkinja, ampak nečakinja, Marković pa: 'A znao sam, da nije obična djevojka' (smeh); torej, da je vedel, da nisem navadno dekle. Tam sem spoznala veliko ljudi, kar je vedno zanimivo.«

Vleklo jo je med ljudi

Pravi, da jo je pri njenem delu vedno vleklo med ljudi: »Pravzaprav sem se vedno videla kot splošna zdravnica na podeželju. To je bila moja slika zdravnika – na vasi, nikoli v bolnišnici. Pa sem imela priložnost ostati v Zagrebu in v Ljubljani, a to me ni potegnilo. Nisem se videla tam. In ko so v Murski Soboti v otroškem dispanzerju iskali zdravnika, sem se prijavila in bila sprejeta.« Bilo je leta 1976, leta 1984 pa je končala specializacijo v pediatriji v Zagrebu in delala v Murski Soboti. »A to mi je bil premajhen izziv. Jaz sem bolj svobodnega duha, s tem da takrat niso bili ravno prijazni časi za zasebne zdravnike. Je pa takratna direktorica Zavoda za socialno medicino in higieno nekoč mimogrede omenila, da potrebujejo zdravnika, in jaz sem se odločila in januarja 1993 prišla na zavod.« Belovičeva se je nato vpisala še na specialistični študij socialne medicine v Ljubljani. Zakaj? Ker je bil to neki nov izziv, poleg tega se je, pravi, našla v preventivnem delu: »Že kot pediatrijni mi je bila preventiva izziv, prizadevala sem si recimo, da bi romska populacija začela prihajati v posvetovalnico, kar nam je skupaj tudi uspelo.«

Je pa tako, pravi Belovičeva, da se rezultati zdravljenja vidijo skoraj takoj, rezultati preventivnega delovanja pa šele čez desetletje ali dve: »Problem ni v tistem, ki se trudi za preventivo, ali v tistem, ki se v preventivo vključi, navadno je problem v politiki ali v financierju, ki želi rezultate takoj – kar pa je nemogoče. Je pa kljub temu to krasno delo.«

Projekti, priročniki, knjige

Zavod za socialno medicino in higieno se je pozneje preimenoval v Zavod za zdravstveno varstvo. »Ko sem prišla na takratni zavod, je bila na oddelku za socialno medicino glavna dejavnost zdravstvena statistika in malo zdravstvene vzgoje. Sestra Anica Benkovič je to zelo lepo delala, potem pa sva medve začeli to širiti - s prostimi rokami, brez nekih programov, kar si si pač zamislil. Bila so področja, ki so bila določena, a bili smo dokaj svobodni v svoji kreativnosti. Tako sva medve začeli; dobili pripravnico Zdenko Buzeti Verban in prvi denar za projekte. Na sceni se je pojavila Jožica Maučec in začeli smo širiti področje delovanja ter se prijavljati na najrazličnejše projekte, tudi evropske.«

Takrat se je, pravi Belovičeva, začelo dodatno financiranje, ki je pomagalo k razmahu preventivne dejavnosti v Pomurju. »Rodil se je program Živimo zdravo, namenjen odraslim prebivalcem ruralnih lokalnih skupnosti, ki je izredno uspešen, z merljivimi rezultati in odmeven tudi v tujini. Celo tako, da so prišli iz Anglije iz vodilne ustanove za socialni marketing in posneli o Živimo zdravo dokumentarni film. Našli pa so nas na strani Svetovne zdravstvene organizacije.« Belovičeva dodaja, da ko pogleda v svoj računalnik, skoraj ne more verjeti, kaj vse jim je v teh letih uspelo – ne le delati, ampak tudi narediti. Delo jo je, pravi, vedno izpolnjevalo, je pa res, da se je pogosto »pote gnilo« v njen prosti čas: »Da, velikokrat sem stvari, ki jih nisem uspela narediti v času službe, delala doma, zvečer ... Še zdaj, moja spalnica je trenutno fotografski studio. Pred kratkim, ko sem šla spat, sem gledala, kaj dela peteršilj na tleh poleg moje postelje (smeh).« Tako je veliko svojega prostega

časa namenila službi; da seveda ne pozabimo vseh priročnikov o zdravi prehrani, več kuharskih knjig, ki jih je prav tako pisala v svojem prostem času: »Kljub temu sem si vedno vzela čas za kak svoj hobi, rada rišem na tekstil, grem na dopust na morje, kak otok – Mljet je na prvem mestu –, rada kolesarim.« Vsak dan, pravi, kuha, zase: »Sebi skuham celotno kosilo. In ne le skuham, tudi postrežem. Prt, lepo pripravljeno, še nikoli nisem jedla kar iz lonca in tudi brez prta ne. V hrani in jedi je treba uživati, to je zelo pomembno.«

Tudi za Vestnik je včasih pisala za najrazličnejše priloge, še vedno piše za Nepujsag. Več kot 10 let snema zvočna pisma za avstralski radio, za izseljence. Že desetletje sodeluje s tednikom Družina: »Največji izziv pa je bilo sodelovanje s patrom Karlom Gržanom. On je objavljajl v Ognjišču tako filozofsko razmišljanje o odnosih, družinah in podobno. Potem pa je želel, da vsako tako razmišljanje vsebuje tudi recept, vezan na to njegovo razmišljanje. To pa je bilo res zahtevno delo! Dobro, a zahtevno, vedno mi je namreč poslal, kar je napisal, in mi povedal še željo, na kaj se mora moj recept nanašati in kaj mora sporočati. To pa je bilo naporno (smeh). No, pozneje je iz tega nastala tudi njegova knjiga, v kateri so moji recepti, Začinjene družine.«

Že več kot 15 let piše tudi scenarije za oddaje, za neke vrste kuharsko - preventivne radijske igre za pomurski madžarski program MMR v Lendavi in za to ji je RTV podelil tudi priznanje. Zdaj pa je aktivna pri dveh društvih: Rdečem križu in Pomurskem društvu za boj proti raku, kjer trenutno sodeluje pri dveh večjih projektih s področja zdravega načina življenja.

- **(Ne)minljivost. Matej Končan. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 41, 12. oktobra 2017, str. 14**

V soboto smo se poslovili od našega pesnika, pisatelja, esejista, slovenista in urednika Milana Vincetiča. Ko sem po telefonu izvedel novico o njegovi nenadni smrti, me je to globoko pretreslo in še nekaj časa nisem uspel zares dojeti, da se ne bo več vrnil. Najpogosteje smo se videvali prav v knjižnici, kamor je pogosto zahajal in se venomer že ob prihodu znal pošaliti v svojem slogu. Vedno kritičen, pa vendar nikoli žaljiv do nikogar. Ko si ga v resnejših pogovorih uspel spoznati globlje, si ugotovil, da se za vsako plastjo Vincija skriva nova, bolj kompleksna in sofisticirana plast, kamor si se moral dokopati, če si imel srečo, da te je sploh spustil tja. O tem nedvomno priča tudi njegov širok pesniški opus, ki mu je leta 2007 prinesel čašo nesmrtnosti - književno nagrado za vrhunski desetletni pesniški opus, za delo Lakmus pa leta 2005 nagrado Prešernovega sklada.

Ob trenutkih izgube bližnjega se nehote srečamo z dejstvom minljivosti človeka. Bomo šli v nebesa? Se bomo reinkarnirali? Je naša duša plod možganov ali so možgani samo sprejemnik našega zavedanja, ki ima možnost bivanja tudi zunaj našega telesa? Prevladujoči trend v znanosti še vedno predpostavlja, da so možgani tisti, ki tvorijo naše zavedanje, in kljub mnogim dokazom na področju kvantne fizike ne dopušča možnosti, da bi bili možgani morda plod našega zavedanja. Zadnje nam gotovo daje upanje, da s smrtjo ni še vsega konec. Verovanje v posmrtno življenje je navzoče že od starih Grkov in Hebrejcev. Nekako nas pomirja, saj nam obljublja neko nadaljevanje, ki naj bi bilo boljše od zemeljskega življenja. Vendar še vedno pri večini velja, da vsi hočemo v nebesa, nihče pa noče za to umreti. Radi imamo življenje, čeprav nas pogosto tepe. Vsak dan spremljamo hude stvari, ki se dogajajo po svetu, in lahko se kaj hitro potolažimo z dejstvom, da se nam pri nas sploh ne godi tako slabo. V naslednjem trenutku pa lahko zopet izražamo popolno nezadovoljstvo in vsakem koraku, glede najbolj banalnih stvari, na katere niti ne moremo vplivati, in ne uspešno usmeriti pozornosti na neizmerno lepoto sveta, ki nas obdaja. Da bi lahko sprejeli smrt, se moramo najprej zavedati pomembnosti življenja na zemlji. Strah prihaja, ker se ne zavedamo, koliko smo že dali našemu planetu in kako močan vpliv imamo preprosto zato, ker obstajamo.

Leta 1907 je ameriški fizik Duncan MacDougall želel dokazati fizičen obstoj človeške duše, ki naj bi imela neko težo. Pri enem od umirajočih, ki so bili vključeni v njegov eksperiment, je tehtnica pokazala, da je postal v trenutku smrti lažji za 21 gramov, kar naj bi bila teža njegove duše, ko je zapustila telo. Znanstvena sfera je njegove eksperimente zavračala, češ da so preveč empirični, vendar kljub temu ideja o teži duše ostaja priljubljena še danes. Leta 2003 je mehiški režiser Alejandro Gonzalez Inarritu posnel odličen film o minljivosti človeka in potovanju duše, katerega naslov 21 gramov (21 Grams) je nedvomno povezan s prej omenjenim eksperimentom. Film 21 gramov je drugi po vrsti v režiserjevi izvrstni t. i. trilogiji smrti, ki se začne leta 2000 s filmom Pasja ljubezen (Amorres Perros) in konča leta 2006 s filmom Babilon (Babel).

Ko sem pred dobrim letom začel pisati kolumne za Vestnik, mi je Vinci ob neki priložnosti dejal, da je bral in da mu je všeč, kako pišem. To je bila največja spodbuda, kar sem jih takrat lahko dobil, kajti vem, da on tega gotovo ne bi rekel kar tako. Žal mi je, da nisem prebral več njegovih del takrat, ko je bil še med nami. Lahko bi rekla kakšno o njegovem ustvarjanju, ko bi se zopet oba znašla v družbi prijateljev, ki so ga najpogosteje obkrožali – prijateljev, ki jim je njegov prezgodnji odhod pustil največjo praznino.

- **Živeti in udejanjati trajnostni razvoj. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 41, 12. oktobra 2017, str. 17**

Literarni natečaj in okrogla miza

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zavod RS za šolstvo izzive sodobne družbe povezujeta z ustvarjalnostjo mladih

V Vrto spominov in tovarštva na Petanjcih so v petek pripravili prireditev Živeti trajnostni razvoj. Najprej je bila okrogla miza, na kateri so z geografom, ekologom in družbenim aktivistom Dušanom Plutom razmišljali potem, kako živeti in udejanjati trajnostni razvoj, sledila je posaditev vrtnic, ki so jih prinesli gostje iz Nove Gorice, na osrednji slovesnosti pa so najboljšim mladim literatom, ki so sodelovali na tradicionalnem, 8. literarnem natečaju z naslovom Živeti trajnostni razvoj, podelili priznanja in zahvale. Prireditev in natečaj sta z željo, da bi izzive sodobne družbe povezali z ustvarjalnostjo in razmišljanjem mladih, skupaj pripravili Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in murskosoboška območna enota Zavoda RS za šolstvo.

»Mislim, da je pred izobraževanjem in vzgojo izredno pomembna, lahko rečemo, civilizacijska naloga, da mladim rodovom posredujejo spoznanje, da živimo na planetu z omejenimi viri in samočistilnimi sposobnostmi in da bomo svojo materialno dejavnost morali temu prilagoditi,« je med drugim dejal slavnostni govornik Dušan Plut. In nadaljeval, da bomo morali vzpostaviti drugačen sistem vrednot in dobro premisliti, kako živeti naprej, in da pri tem ne moremo gledati le na lastne koristi, ampak tudi, kakšne bodo posledice naših dejanj za prihodnje rodove in generacije. Prav literarna, likovna dela in druge dodatne vsebine v šoli so po njegovem mnenju izredno pomembni ne samo zato, da učenci dobijo nove informacije,

»ampak so kot vzgojno poslanstvo, da če ne bomo vsi skupaj primerno ravnali s svojim planetom, bomo kmalu izgubili eksistenčne pogoje za prihodnje generacije«.

Posadili vrtnico iz Nove Gorice

V skrbi za okolje in naravo v vrtu na Petanjcih poleg različnih drevnin sistematično sadijo tudi vrtnice. Ob tej priložnosti so posadili vrtnico iz mesta vrtnic, Nove Gorice, ker to mesto letos praznuje dva visoka jubileja, 70. obletnico vrnitve Primorske matični domovini ter 70. obletnico začetka gradnje Nove Gorice. Marjan Trošt iz Goriškega društva ljubiteljev vrtnic je povedal, da so izbrali vrtnico Prince Napoleon, burbonko iz njihove bogate zbirke burbonk. V največji zbirki burbonk, v Parizu, je 105 različnih vrtnic, v drugi največji zbirki vrtnic burbonk v Evropi, v Novi Gorici, pa jih imajo kar 70. Naslednje leto bo društvo končalo postopek za registracijo nove vrtnice Nova Gorica, eno od sadik vrtnice, ki ima rdeče cvetove, pa bodo posadili tudi na Petanjcih.

Za ustvarjanje kakovostne prihodnosti

Sledila je sklepna slovesnost s podelitvijo priznanj mladim literatom. Kot nam je povedala Irena Kumer, članica ocenjevalne komisije in predstojnica murskosoboške enote Zavoda za šolstvo, je bilo na zadnjem literarnem natečaju, kjer so mlade povabili, naj razmišljajo o trajnostnem razvoju, nekoliko manj odziva, a so bili vsi prispevki kakovostni. Učenci šestih pomurskih šol so v minulem šolskem letu poslali petnajst prispevkov, nagrade pa so prejeli Eva Pešti (OŠ Kajetana Koviča Radenci), Alex Horvat in Maja Klement (oba OŠ Grad), Daša Žuman (OŠ Ivana Cankarja Ljutomer), Pia Zala Meden (OŠ I Murska Sobota) ter Žiga Mekiš (Gimnazija Murska Sobota).

Kumerjeva je še povedala, da se zavedajo, da je bil naslov Živeti trajnostni razvoj tako za mentorje kot za razmišljujočega mladega človeka zelo zahteven, hkrati pa gre za zelo pomembno vprašanje o naši prihodnosti. »Mlade je treba usmerjati, da se še bolj zavedajo pomena tega, da je treba živeti tako, da bodo tudi naši zanamci imeli možnost, kje živeti. Tema je bila zelo široka in ni bilo nujno, da so se mladi v svojih prispevkih dotaknili samo varovanja okolja, ampak so se lahko usmerili tudi na odnose in na ustvarjanje kakovostne prihodnosti.« Mladi so v svojih delih razmišljali tako o lokalnih temah, reki Muri, samooskrbi s hrano, pa tudi o globalnih, kot so problematika svetovnega miru, globalizacija, izčrpavanje človeških in materialnih virov, pri tem pa so pokazali veliko znanja in svoj širok pogled, je še dejala.

- **Kozmičnost in iskanje lastne poti. Jože Gabor. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 41, 12. oktobra 2017, str. 20**

Likovna dela Suzanne Kiraly Moss v lendavski sinagogi

Razstavo so pripravili ob 80-letnici akademske slikarke, ki izvira iz ZDA, a že več kot pol stoletja živi in ustvarja v Lendavi

V lendavski sinagogi je javni zavod Galerija - Muzej Lendava pripravil razstavo likovnih del v počastitev 80-letnice akademske slikarke Suzanne Kiraly Moss. Razstavo, ki bo na ogled do 15. novembra, je odprl in predstavil umetnostni zgodovinar Franc Obal. Obiskovalce je nagovorila direktorica Galerije - Muzeja Lendava Beata Lazar, o Suzanne pa je govoril tudi Ferenc Hajos.

Dragocen umetniški par

Suzanne (oziroma Suzi, kot jo kličejo prijatelji) Kiraly Moss se je rodila leta 1937 v ameriškem mestu Čikago. Po študiju slikarstva na akademiji za likovno umetnost The Art Students League v New Yorku jo je radovednost pripeljala v Evropo, tudi na Akademijo za likovno umetnost v Zagrebu. Tam je študirala nekaj semestrov in spoznala bodočega moža, takrat študenta, danes akademskega kiparja Ferenc Kiralya iz Lendave. Leta 1967 je diplomirala in pozneje tudi magistrirala na Akademiji za likovno umetnost na Dunaju. Danes bi bila oba s soprogom najbrž Američana, če ne bi ta silil domov, ko sta nekaj časa po končanem študiju bivala v Združenih državah Amerike. Tako Suzanne Kiraly Moss že več kot pol stoletja živi in ustvarja v Lendavi, kjer jo pri ustvarjanju navdihujejo tako trenutki miru in tišine kakor tudi družba prijateljev.

»Ko gledam njene slike, se počutim dobro in se počutim srečen,« je povedal Ferenc Hajos. »Vemo, da je odšla iz Amerike še zelo mlada, da si je samostojno utrla pot v svet. Odpotovala je v Evropo, prišla je v Amsterdam, na Dunaj, v Zagreb in kakšna sreča, da je prišla tudi v Lendavo. V Zagrebu je srečala svojega soproga in postala sta dragocen umetniški par, ki bogato prispeva k razvijanju lendavske umetnosti in kulture. Nadaljujeta stoletno tradicijo prekmurske umetnosti. Sta srečen par.« Suzanne Kiraly Moss je tudi pesnica, odlična prevajalka in specialistka restavratorka. »Še posebej njeni prijatelji cenimo njeno iskrivo duhovitost, v kateri vsi uživamo. Suzi je tudi mati dveh otrok in babica. Naša lendavska Američanka je lani postala tudi uradno Slovenka. Pridobila je slovensko državljanstvo, pri čemer sem bil tudi sam prisoten. Ko sem videl, kako je bila Suzi neskončno srečna, ko je postala Slovenka, sem si mislil: Presneto, če se ta Američanka tako veseli slovenskega državljanstva, potem je to vseeno nekaj vrednega,« se je pošalil Hajos.

Popolna svoboda likovnega izraza

Njeno likovno ustvarjanje spremlja in spoznava od leta 1974, ko je postal vodja razstavnega paviljona v Murski Soboti, je povedal Franc Obal. V njenih delih se ves čas pojavlja melodična, tankočutna linija. »Ta pomeni iskanje svoje lastne poti. Desetletja sem spremljal njeno likovno rast, popolno svobodo likovnega izraza. Izbor likovnih del na razstavi je povezan z dvojno tematiko, iskanjem lastne poti in kozmičnostjo.« To slikarstvo ne teži več toliko k predmetnosti, ampak nas skuša, pravi Obal, popeljati v kozmični prostor.

Suzanne Kiraly Moss je ob prihodu v Prekmurje v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, dodaja Obal, prinesla v pomursko likovno umetnost predvsem svobodnega duha. To je bil čas, zaznamovan s sistemom: »Suzanne je prinesla svobodno mišljenje, svobodno likovno izražanje. Ni religiozna, je pa verujoča ženska, ki veruje v onstranstvo našega materialnega sveta, v duhovno plat. Njena vera v duhovnost, njena drugačnost nista zaznamovali le pomurskega, ampak tudi slovenski in mednarodni likovni prostor.«

Ob odprtju razstave je nastopila študentka Akademije za glasbo v Ljubljani Sara Köveš.

- **Otrok ne bom pustil na cedilu. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 41, 12. oktobra 2017, str. 27**

Z Jankom Flisarjem o učni pomoči za Rome in razlogih za njegov odhod v tujino

Še vedno bo pomagal pri organizaciji učne pomoči za dijake Rome - Številni potrebujejo pomoč, pa se nimajo na koga obrniti

Tako ni šlo več naprej, zato sem dal odpoved in si poiskal službo v Avstriji,« pove Janko Flisar, ki je bil več let romski pomočnik v osnovni šoli. Potem je ustanovil Zavod za pomoč dijakom ranljivih skupin, da bi dijakom Romom zagotavljal brezplačno učno pomoč. »Pomagal sem jim, kolikor sem mogel in s svojo izobrazbo znal, ker pa denarja za inštruktorje ni bilo, je bilo vse težje. Prelomnica pa se je zgodila, ko sem videl, da s to plačo ne morem več normalno živeti, saj imam tudi svojo družino.« Večkrat je moral denar vzeti iz svojega žepa, da je dijakom kupil še kakšne potrebščine, jim kaj plačal ... »Ni se mi več izšlo in sem Centru šolskih in občolskih dejavnosti dal odpoved,« pove Flisar, ki zdaj dela kot raznašalec pic in picek v Avstriji.

Se bo učna pomoč za dijake Rome nadaljevala?

»Taka, kot je bila doslej, ne. Svojega prejšnjega delodajalca sem povprašal, ali bo kdo nadaljeval moje delo, pa so rekli, da bodo zaposlili nekoga na jugovzhodu na Dolenjskem, kjer je izobraževanje med tamkajšnjimi Romi še večji problem in še bolj potrebujejo nekoga, ki bo spodbujal mlade. Ampak tudi pri nas potrebujejo pomoč, še posebno pri matematiki in tujih jezikih. Imel sem petnajst dijakov, ki so hodili na Ljudsko univerzo, kjer smo imeli brezplačne prostore. Vsak dan sem učil tri ali štiri, najpogosteje matematiko. Ker imam samo V. stopnjo izobrazbe, tistim iz 3. ali 4. letnika nisem znal več pomagati. Imel pa sem tudi prostovoljce, dve dijakinji z Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer in še eno, ki je ponujala inštrukcije. Povezali pa smo se tudi z RIS Dvorec Rakičan, Hišo Sadeži družbe in sodelovali pri projektih Zveze Romov. Čeprav sam ne bom več učil, otrok ne bom pustil na cedilu, saj bomo učno pomoč za dijake organizirali in bo profesionalno potekala tudi v prihodnje.«

V osnovni šoli je za pomoč romskim otrokom pri učenju poskrbljeno, v srednji šoli pa ne več.

»Po osnovnih šolah imamo romske pomočnike, jaz pa sem na podlagi izkušenj in dela z mladimi vztrajal, da je nujno, da učno pomoč zagotovimo tudi dijakom. Srednja šola ni več obvezna, ti dijaki ne spadajo nikamor, niso brezposelne osebe, niso še odrasli, ni obvezno hoditi v šolo, in če naletijo na težave, tako rekoč nimajo nikogar, da bi se obrnili nanj. Ta najstniška leta pa so pomembna prelomnica, ali bodo kaj naredili ali padli iz sistema. Srednje šole so zahtevnejše in hitro se lahko pokaže primanjkljaj v znanju.

Mnogi romski otroci, ki se vpišejo na katero od srednjih šol, imajo premalo znanja, da bi lahko uspešno sledili pouku. Osnovna šola naj bi dala dovolj osnovnega znanja. Dela se po triadah, in če se ne naučiš ali ne pridobiš znanja v 1. razredu, boš morda v 2. in tako naprej in tako napreduješ v višje razrede brez osnovnega znanja. Kot romskemu pomočniku se mi je zgodilo, da učenec v višjem razredu sploh ni znal pisati. To sem omenil učiteljici, a mi je rekla, da če ga do zdaj ni nihče ustavil, ga tudi ona ne bo. Pa končajo osnovno šolo, ne da bi znali ustrezno pisati ali obvladali poštevanko. Ko sem jaz hodil v osnovno šolo, v 80. letih, je bil tak red, da si moral poštevanko znati, če nisi znal, si pač ostal v šoli po pouku.«

In danes?

»Na to, koliko otrok zna, bi morali biti učitelji v osnovni šoli še bolj pozorni. In če otrok ne obvlada snovi ali ima ob koncu negativne ocene, ne bi smel napredovati v višji razred. Zdaj pa o tem, ali bo otrok ponavljal, odločajo starši, in če tega ne želijo, otrok napreduje v višji razred. Po mojem mnenju bi moral odločitev o otrokovem napredovanju sprejeti strokovni svet, saj je to vprašanje strokovnosti, ne pa odločitev staršev. Če starši ne morejo otroku ustrezno pomagati pri šolskih nalogah, ne morejo ustrezno odločati o napredovanju. Romski starši velikokrat težko pomagajo že osnovnošolcem, kaj šele dijakom.«

Pravite pa tudi, da so dijaki potrebovali več kot le inštrukcije.

»Zelo pomembno je, da se z dijaki nekdo pogovarja, ne samo uči matematiko ali slovenščino, da ima najstnik, ko naleti na težave, nekoga, ki mu lahko zaupa. Jaz sem vedno, ko sem se srečal s posameznim dijakom, prve minute namenil pogovoru. Rekel sem jim, naj mi zdaj povedo vse, kar jih muči, da se bomo potem povsem posvetili učenju in delu. Spoznal sem, da je tak pogovor za mladega človeka zelo pomemben, ker marsikateri nima nikogar, da bi se z njim pogovoril, ali o ljubezenskih težavah, težavah v družini, finančnih težavah, v odnosih ... O tem se doma ne pogovarjajo ali pa doma za njihove težave niso imeli razumevanja.«

Imate morda podatek, koliko je romskih dijakov?

»Lani avgusta sem spraševal, koliko romskih dijakov obiskuje srednje šole in gimnazijo, pa sem prišel do števila 118. Ko sem marca začel opravljati učno pomoč, jih je v šolah ostalo samo še 76, to pomeni, da se jih je v nekaj mesecih skoraj četrtnina izpisala. Ali zato, ker se jim ni dalo, niso zmogli, ne vem, vzroki so različni. Pa še nekaj je, vsi ne poiščejo pravočasno pomoči, tudi zato, ker se nočejo izpostavljati, strah jih je, da bi drugi izvedeli, da so poiskali pomoč, spet drugi se sploh ne želijo opredeliti za Rome.«

Ste pa tudi veliko razmišljali o tem, kako poskrbeti za učno pomoč za dijake.

»Jaz nimam kompetenc, da bi otrokom ponudil vse potrebno znanje, sem pa imel ideje, kako bi lahko izobraževanje in pomoč dijakom sistematično izvajali. V Prekmurju je deset občin, kjer živijo Romi. Izračunal sem, da če bi vsaka za učno pomoč dijakom Romom dala kakšnih 1200 evrov na leto ali glede na število dijakov, bi stvari brez težav potekale. Lahko bi najeli prave in usposobljene inštruktorje. Zdaj pa inštrukcije temeljijo na prostovoljcih in njihovem znanju. V Sloveniji je prevelik poudarek na prostovoljstvu! Pravijo, saj bodo vse prostovoljci naredili, v svojem prostem času, s svojim bencinom, s svojim znanjem, tudi materialom ... To ne gre v nedogled. Občine bi morale prisluhniti potrebam svojega prebivalstva, ne da postavljajo informacijske točke za tuje turiste, nimajo pa sto evrov na mesec za otroke. To bi zelo pomagalo in prispevalo k temu, da bi imeli romski otroci boljšo izobrazbo, lažje bi prišli do zaposlitve, bili bi preskrbljeni in država bi od njih konec koncev enkrat dobila davek.«

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- Slovenski den v Budimpešti. Irena Pavlič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 2

Slovensko društvo vsakšno leto oktobra priredi Slovenski den. To zatau, ka smo leta 1990 ustanovili društvo. Na tau se od tistoga časa spominjamo. Te den začnemo vsigdar s slovensko sveto mešo. Letos je mešo slúžo župnik Dejan Horvat iz Markovec. Pri meši je popejvo cerkveni zbor iz Števanovec. Lejpa sveta meša je bila z lejpo pridigo. Tau je za nas velko, ka vsakšno leto samo enkrat mamó sv. mešo v slovenskem maternem jeziki. Najlepše se zavalimo župniki za lejpo mešo za lejpe besede v pridigi. Števanovski cerkveni zbor je tak spejvo, ka je cerkev štrmela. Dobroga učitelja majo, Ferija Sútóna, ka je tak lepau navčijo. Po meši smo šli na podružnico Državne slovenske samouprave. Oni nam dajo mesto za delo in za prireditve. Lepau smo se zbrali. Letos smo na te svetek pozvali iz Novega mesta KUD Mavrica, pevska skupino STUDENEC.

Predsednica Agota Merkli Kállay je pozdravila vse navzauče. Smo bili veseli, da se je naše prireditve udeležiu tudi novi veleposlanik R. Slovenije v Budimpešti dr. Robert Kokalj s soprogo Klaudijo in čerko. Bili sta naši gostji túdi pooblaščeni ministrici Metka Lajnšček in Nataša Bergelj. Bila je pri nas naša zagovornica v madžarskem parlamenti Erika Kóleš Kiss. Vsem gostom se zavalimo, da so počastili našo prireditve.

Kulturno društvo Mavrica je pripravilo lejpo razstavo. Program Program so začnili oni. Predsednica Vida Praznik je predstavila razstavo in društvo. Na kejpih se vidi, kako so za domanji kraj, za Novo mesto. Vsi kejpi so kazali domanjo mesto in kraj. To društvo že dela 18 lejt. Pri nas so zdaj bili že štrtič. Smo že postali prijatelji. Član društva Maks Starc je povedo svojo pesem z naslovom Vinska. Dogodek je popestriu operni pevec Jernej Žagar. On je zapeu pesem DOMOVINI in dve ljudski Nocoj, pa oh nocoj in Oče so mi rekli. Nika trno lejpoga je bilau, pri nas se redko čúje takšno čudovito petje. V programi je potem nastopila pevska skupina STUDENEC iz Pivke. Umetniški vodja je Irena Rep. Ta skupina dela 15 let. Nastopajo doma v Postojni in po celi Sloveniji. Peli so že v Avstriji, Nemčiji, bili so na Češkem in še v Moskvi. Zapeli so nam pet pesmi: Beseda, Gor čez izaro, Ti preburna, Dekle je pralo srajčke dve, Lepo mi poje črni kos. Čudovito so peli. Uživali smo v tom lepom petji.

Program je nadaljevau naš zbor, Ljudski pevci slovenskega društva v Budimpešti. Tudi naši pevci so se izkazali. Peli so domače ljudske pod vodstvom Orške Kovač Zádori, na harmoniki pa je sprvajo Hugo Čerpnjak. Na konci so vsi spejvali skupno pesem in to V dolini tihi. Ne morem povedati in napisati, kako lepo je bilo.

Predsednica Agota Merkli Kállay se je zavalila za lejpi program, za darila, gratulirala vsem nastopajočim in želela, naj se dalje tako lepo družimo, sodelujemo in si postanemo prijatelji. Vabila nas je na prijateljski večer, dej smo nazdravili s porabsko palinko, večerjali, pili slovensko in vogrsko vino. Naš Hugo je potejn začno igrati, začno se je ples, spejvanje, ka je držalo do poznoga večera. Sploj dobro smo se počutili, velko veselje je bilau.

Zavalimo se Zvezi Slovencev na Madžarskem za skupno prireditve, Državni slovenski samoupravi, da nam da mesto, ka brezi toga nej bi mogli delati. Za nas Porabske Slovence, šteri živemo v Budapešti, je splo pomembno, če vkúper pridemo, imamo take prireditve. Tu se guči materni jezik, skupine, stere pridejo iz Porabja, iz naše rojstne krajine ali iz Slovenije, nam prinesejo živo materno rejč, ka jo mi v tem velikom varaši splo pogrešamo.

- **Dén fare in srečanje Slovencev. -dm-. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 3**

Markovska fara je sploj mala: zvün vesi se eške samo Čöpcinci cujdržijo. Za en den pa ta drauvna gorička vesnica donk veuka grata: na župnijski ali Farni den pride k svetoj meši pa na program v šatori na stotine lúdi.

Domanji gospaud Dejan Horvat so na 11. Župnijskom dnevi - na nedelo 1. oktaubra – vkúper mešúvali s »sousedoma« Vilinom Hribernikom z Dolenc pa Tiborom Tóthom s Porabja. Mala markovska cerkev Obiskanja Device Marije se je tak napunila z vörniki, ka so mogli ništerni vanej pred cerkvov stati. Vidli pa smo dosta lúdi z Gorenjoga Senika, Sakalauvec, Slovenske vesi, Števanovec, Verice pa Andovec tó.

Sveta meša je bila dvojezična, molili so vogrski pa slovenski, evangelij so ranč tak v dvej gezikaj goršteli. V svojoj predgi so plebanoš Hribernik gučali o znamenji rožnoga venca, vej je pa mejsec oktauber posvečeni toj molitvi - štero mlajši več komaj znajo moliti, so se taužili dühovnik. Moremo pa donk brodito o žitki s Kristušom pa Marijov, so zaključili.

Gospaud Tibor Tóth so madžarski predgali o tom, ka je 2. oktauber den andjelov čuvarov pa dosta lejpoga povödali o tej nebeski poslanikaj. Pravli so, ka má vsikši človek svojoga andjela, šteri ma prejkdava Božo skrbstvo.

Tistoga dopodneva je sploj lejpo vrejmen bilau. Domanji vörnিকে so tapravli, ka so že dva kedna molili za dober cajt.

Pred veukim šatorom pri markovskom farofi se je že kadilo z veuki kotlov. Med kújari smo najšli poznane obraze: gorenjesinčarski moški so veselo kújali vogrsko golažovo župo.

Zavolo gesti je gvúšno nej bilau problemov: na stolaj v šatori smo najšli svinjsko pečenje, kiselo kapústo, dödöle, govnski golaž, pečenoga pujčka pa kozo tó. Na staucaj je sejdlo skoro gezero lúdi, vej so pa zvün Porabcov prišli lidgé z drúgi gorički vesnic ranč tak.

Že med dobrim obödóm so leko navzauči poslušali lejpe melodije kantora pa fudaša Jožefa Slavička z Dolenc, šteroga je oprvin sprejavo padaš z bas kitarov, kisnej v zadvečerki pa sta se jima pridružili eške dvej članici KUD Šalovci. Čúli smo prekmurske pa drúge slovenske pesmi, ništerni so radi cujspejvali tó. Dale v kulturnom programi so gorstaupile Sombotelške spominčice, štere so zdaj oprvin spejvale na markovskom svetki. V njinom skoro pau vöre dugom programi so leko navzauči čúli zvekšoga prirejene porabske ljudske pesmi, gda pa gda pa so pesmarce s Sombotela naprejprišle s kakšov nautov z drúgi talov Slovenije tó.

Po kulturnom programi so na oder staučili glavni organizator plebanoš Dejan Horvat. Povödali so, ka vsikšo leto na farnom svetki vödodeberéjo ednoga »čéstnoga farana«, šteri leko tau ime nosi edno leto. Lani je tau grato Robert Bajzek z Gorenjoga Senika (gde gospaud gnauk na mejsec mešújejo), tak je nej čúдно bilau, ka je letos gratala čéstna faranka – edna Porabka. Valerija Časar z Varaša (originalno z Andovec) že več kak petnajset lejt odi v markovsko faro, ka aj bi za Radio Monošter intervjune redila z domanjimi lidami. Ranč tak pa vsikdar glas dá od toga na porabskom radioni, če se kaj na drúgoj strani grajnca godi. »Gnauk sem srejadi gaušče na ednom panjej sejdo, gda me je zvala« - so se smejali gospaud Dejan.

V petnajstoj vöri je muzika enjala, pa so se zglasili zvonauvi markovske cerkve. Zvali so zbrano lústvo, aj vkúper preživejo ekumensko molitveno vöro. V Božo ižo so staučili vörnিকে z Avstrije, Madžarske ino Slovenije.

Prilika je bila takša, ka je v Markovce prišla Biblija z Gradiščanske (Burgenland). V Ženavci (Jennersdorf) so leta 2015 začnili

moliti za mér med narodi ino vórami, vej je pa tistoga ipa oprvin prišlo dosta-dosta tihinskoga lústva z dalečnji rosagov v naše krajine. Nemško Sveto pismo, šteroga so núcali pri molitivi, je na začetki septembra prišlo na Gorenji Senik, zdaj na začetki oktobra pa so ga pripelali v Markovce. Svojo paut de končalo v Neuhausi v Avstriji, depa se eške ne vej, gda. Tisti, šteri so prišli k molitvenoj vóri, so se leko čúdivali: za oltarom je stau v bejlom dúhovniškem gvanti mladi moški s črnov kaužov, šteri je mešúvo v spoj lejpoj nemškoj rejči. Kak smo kisnej zvóдали, je Lijo Thomas Joseph kaplan v Ženavci, prišo je z Indije, živé pa že osem lejt v Avstriji. Teologijo se je včiu v Beči, zavolo toga pa more zdaj en par lejt dojslúžiti pri naši sausedaj. Prihaja z rosaga, gde je večina lúdi hindujske vóre, kristjanov je samo 2,5 procenta. Istina pa je, ka v njegvoj regiji pri maurdji, Kerali, skoro edna tretjina lústva vórje v Kristuša. Če rejsan malo ovak, vej so uni »kristjani po svetom Tomaži«, depa kaplan leko mešo slúži v katoličanjskoj cerkvi.

Lijo Thomas Joseph je povódo edno molitev v svojom indijskom geziki (malajalam), šteroga so s čúdivanjem poslúšali porabski, gorički pa gradiščanski vórnice. Plebanoš Dejan so za vse tri fare prejkдали ednoga lesenoga andjela, ka aj bi skrb mejli na nji pa pomagali prositi Bogá za pomauč. Svojoga lesenoga čuvara smo dobili sombotelski Slovenci tó, po tistom, ka smo eške dugo spejvali s svojimi goričkimi padašami. Tak se je pomalek končo 11. Župnijski den v Markovci, šteri je grato že velki mednarodni program, veselo srečanje Slovencev s té pa tiste strani grajnca.

- **Zbogom, Vinci. M. Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 4**

Med pripravlanjom novin smo dobili žalostni ir, ka nas je za vekivečno zapústo MILAN VINCETIČ (Vinci), pesnik, pisatel pa naš dober pajdaš.

Vsi, steri radi štete naše novine, ste ga poznali po njegvi zgodbaj, stere nam je največkrat napiso pred vekšimi svetki, pred vúzom ali božičom. Vsigdar je najšo takšno temo, ka ali nam je prišla kakšna skunza na oči ali smo se pa sladko zasmajali nad njegovimi figurami. Večkrat ste dobili njegve knjige za božični knjižni dar, dostafart je biu naš gost, gda smo predstavljali kakšne knjige.

Biu je eden od rejdkdi dobri prejkumurski pisatelov pa pesnikov, steri je biu pripravljeni pripravljati pisati v domanjoj rejči.

Njegvi »žmani« gezik šteti je užitek. Vinci je biu dúša, ostau je nepokvarjeni »pojbič«, takšen, kakšnoga smo srečevali v njegvi zgodbaj na stanjovskom álomáši (postaji). Pa kakšnoga te ga srečali v knjigaj LUNA NA MEJSECI, stere je končavo ranč v tej dnevaj, gda se je pripravlo na svoj 60. rojstni den.

Vórvlíte mi, če nas zdaj gleda s kakšnoga álomaša na drugom svejti, de najbolje zadovolen, če preštete té njegve zadnje knjige, stere vej dobite za božični knjižni dar. Tak de ostano pa živo tadale med nami.

- **Obletnica posvetitve svetlobnega križa v Sakalovcih. L.R. Horváth. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 4**

Na nedeljo Svetega pisma je zvonenje vabilo vernike v Sakalovcih k maši zahvalnici. Kot je povedal domači župnik Tibor Tóth, so svetlobni križ v Sakalovcih postavili kot 19. v državi in ga blagoslovili 24. septembra leta 2011 na dan škofa sv. Gellérta. Sveto mašo je daroval kaplan iz Lentija Csaba Kaszás, ki je v svoji pridigi govoril o združevalni moči križa. Izpostavil je, da križ ne pomeni le bolečine, temveč simbolizira tudi pripadnost verski skupnosti.

Pri sveti maši, ki je bila zaradi slabega vremena v kapeli, je pel cerkveni zbor sv. Cecilije z Gornjega Senika pod vodstvom kantorja Gáborja Sebestyéna. Gostujočemu duhovniku se je zahvalila županja Valerija Rogan. Po sveti maši so dušna pastirja in vernike povabili na agape v kulturni dom, pogostitev so pripravile domačinke s pomočjo občine.

- **Dvestotisoči obiskovalec na razglednem stolpu. Attila Fácán. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 4**

Lendava, 30. september 2017. V Lendavskih goricaeh je razgledni stolp »Vinarium«. Letos jeseni je bil star 2 leti. Zadnji dan septembra so slovesno pričakovali obiskovalce. Namreč tedaj je bilo mogoče pričakovati, da stolp obišče dvestotisoči obiskovalec. Veliko število ljudi obiskuje razgledni stolp. Prihajajo iz Slovenije, Madžarske in Avstrije pa tudi iz Nemčije. Na prostoru pred stolpom je bil ta dan tudi sejem z bogato ponudbo hrane in pijače. Tudi lokalni proizvajalci so ponujali svoje produkte. Ansambel „Skok“ je zabaval publiko. V zgodnjih popoldanskih urah je prišel dvestotisoči obiskovalec.

Bojan Gojkošek je prišel v Lendavo s svojo družino iz Maribora. Presenečen je bil, ampak zelo srečen, da je prav on dvestotisoči obiskovalec. Dobil je tudi darilo, ki mu ga je izročil Anton Balažek, župan Lendave.

- **Bili smo v Subotici. Irena Pavlič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 5**

Slovensko društvo v Budimpešti že več let sodeluje s Slovenskim društvom Triglav iz Subotice (Szabadka). Šče pokojni Jože Šlemer nas je skupaj spravlo. Mi smo zdaj že trikrat bili pri nji pa lani oktobra tudi, oni pa tretjič pri nas na Slovenskom dnevi. Kak je tau lepau, ka Slovenci v sosednji rusagaj obiščejo enoga drugoga, imajo skupne prireditve, držijo prijateljstvo.

Slovensko društvo Triglav vsakšo leto ima prireditve Srečanje slovenskih zborov iz Vojvodine (Vajdaság) pa na tau pozovejo túdi naš zbor. Veselimo se toga. Zdaj smo 29. in 30. Septembra bili pri njij. Prireditve je bila bijo baugši kak drugi. Pred nastopom se je vsakši zbor mogo notri pokazati. Zbor je predstavila predsednica član je dosti vrejden v zbori, a ta dva sta trda stebra. Imeli smo lejpi uspeh (siker). To je veselje, če kama deš pa lepau nastopiš.

Na večerjo so nas pelali v Kelebijo (na njino stran) in tam po večerji je nastau eden prijateljski večer. Naš Hugo je začno igrati na harmoniko in so vsi zbori spejvali. Čudovita je bila pesem Slovenija, odkod lepote tvoje...

V soboto smo se pelali v eden zabavni center v Ludaš. To je nika takšnega, kak pristava (tanya). Tú smo gledali konjsko predstavo, vozili smo se s kočijami, za mlajše je pa veliko igrišče. Nika zanimivega je to bilau. Nejdaleč je bijo vinski center, sem smo se tudi pelali s konjskimi kočijami.

Na konci smo šče šli enkrat v Subotico, v mestno hišo in tam gor na tóren, dej je bilau 260 stumb in smo kaulek gledali, kakšen lejpi varaš je Subotica (Szabadka). Po kosilu smo se vrnili domau. Splo dobro smo se počútili. Zavalimo se Društvi Triglav in najbola presedniki Igori Raceti, da so nas pozvali. Vsigdar so nas lepau gori prijali, lejpe spomine mamó od nji.

- **Obisk slovenskega veleposlanika v parlamentu. MS. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 6**

Na povabilo slovenske zagovornice Erike Köleš Kiss je 4. Oktobra obiskal madžarski parlament novi slovenski veleposlanik dr. Robert Kokalj, ki ga je pospremila tudi njegova namestnica, pooblaščenica ministrica Metka Lajnšček. Veleposlanik Kokalj se je po ogledu stavbe parlamenta srečal z direktorjem za zunanjo politiko dr. Péтром Sárdijem, na pogovorih sta omenila, da bo prišlo v bližnji prihodnosti do nekaj pomembnih obiskov, med drugim se bosta novembra v Budimpešti srečala predsednika madžarskega parlamenta in slovenskega državnega zbora. Pogovori so potekali tudi o gospodarskem sodelovanju, kjer je bilo omenjeno, da je Slovenija že razpisala tender za drugi železniški tir med Koprom in Divačo. Obisk se je končal z delovnim kosilom v Lovski dvorani parlamenta, kjer sta se veleposlanik in slovenska zagovornica pogovarjala o položaju slovenske skupnosti na Madžarskem.

- **Na strokovnem izletu v Števanovcih. Besedilo: Nino Gumilar, učitelj asistent slovenskega jezika. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 7**

Že nekaj let šolska komisija pri Državni slovenski samoupravi vsako jesen organizira in finančno podpre druženje učencev oziroma tako imenovan strokovni izlet (ekskurzijo) za učence, ki se v Porabju učijo slovenski jezik. Ker je največ teh učencev na obeh narodnostnih šolah (na Gornjem Seniku in v Števanovcih), se izleta udeležujejo učenci in učitelji obeh šol. Letošnje leto je skupno druženje potekalo v sosednjih Števanovcih.

Učenci DOŠ Jožefa Košiča so se skupaj s svojimi učitelji takoj po osmi uri z avtobusi odpravili proti Števanovcem. Tam je vse skupaj na šolskem dvorišču DOŠ Števanovci poleg domačih učencev pričakala tudi gostiteljica, ravnateljica Agica Holec, ki je po uvodnem pozdravu razložila potek skupnega dne. Razredna stopnja učencev je ostala najprej na šoli in se je po razredih priključila različnim delavnicam (od barvanja, ročnih del, lončarjenja ...), učenci predmetne stopnje pa so bili razdeljeni v dve skupini: ena skupina učencev je bila deležna športnega programa, druga skupina pa se je odpravila v »Ekoturistični informacijski center« (Ökoturisztikai információs centrum), v katerem so učenci skozi razne igre spoznavali značilnosti porabske pokrajine. Pozneje so se učenci višje stopnje preizkusali tudi v lončarstvu. Vse aktivnosti so potekale med učenci ene in druge šole, učitelji pa smo skrbeli, da so bili učenci čim aktivnejši v vseh delavnicah. Proti poldnevu so učenci obiskali še tako imenovani »soudački muzej«, ki je v neposredni bližini »informacijskega centra«, v nekdanji karavli.

Muzejska zbirka sestoji iz ponazoritve življenja stražarjev meje, ki so v tej hiši prebivali, skrbeli za konje in kasneje za vozila. Učencem je bila zbirka zelo všeč, posebej še vojaško orožje in seveda vozila. Dan pa so nekateri učenci obarvali tudi s skokom v bližnji gozd: gobe, posebej še »grbanji«, so jih čisto potegnili v globine števanovskih lesov. V imenu gornjeseniškega kolektiva bi se rad iskreno zahvalil za vso gostoljubnost števanovskih učiteljev in tudi učencev, posebej pa še ravnateljici Agici Holec. Prav tako hvala šolski komisiji, predsednici Evi Lazar, ter Državni slovenski samoupravi za organizacijo in kritje stroškov. Zagotovo bi končni zapis lahko strnil z naslednjo mislijo: »Svet je tako prostran, tako velik in tako mikaven, da marsikdaj več dobro ne poznamo svojega najbližjega soseda.« Praksa sodelovanja obeh narodnostnih šol v fizični obliki obliki, med učenci in učitelji, bo gotovo v prihodnosti morala postati eden izmed temeljev razvoja porabskega narodnostnega šolstva.

- **Hrup vlakcev napolnil slovenski dom. -dm-. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 12. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 41, str. 10**

Če je kdo med 29. Septembrom in 1. oktobrom stopil v poslopje Slovenskega kulturnega in informacijskega centra, je prišel v pravljичni svet. Že pri vhodnih vratih so ga pričakali miniaturni vlakci, ki so vozili po majhnih tirnicah. Petič se je namreč v Monoštru odvijala Mednarodna razstava železniških modelov, tokrat z udeležbo razstavljalcev iz štirih držav - Madžarske, Slovenije, Avstrije in Hrvaške.

»Če koga povabim, takoj vzljubi to družinsko vzdušje in bi rad prišel še naslednje leto. Sam pa se trudim, da bi pripeljal vsakič koga novega« - nam je povedal glavni organizator srečanj, Monoštrčan Gábor Kovács in dodal: »Modelarji iz Gradca so sicer stalni gostje, Lendavčan Leo Roudi pa je stari prijatelj. Preko njega smo spoznali drugega prekmurskega modelarja in tudi Hrvat.«

Leo Roudi, ali kakor ga vsi kličejo, »Sini«, je dolgoletni in vztrajen modelar. »Monošter je tudi slovensko mesto, zato so me povabili. Zelo sem zadovoljen z organizacijo in z udeležbo ter z odzivom obiskovalcev,« je poudaril razstavljalec iz Prekmurja, ki je pripeljal svoje vlakce »v sistem H0«, torej v merilu 1:87. »Kaj nam ta hobi pomeni? To je naše pomirjevalo. Družimo se z ljudmi, ki to razumejo, moški namreč nikoli ne odrastejo,« se je nasmehnil Leo Roudi. »To je igrača za odrasle. Če pa gledamo današnjo tehnologijo teh modelov, vidimo, da je to računalniško krmiljenje kompleksno. Modeli so konstrukcijsko zapleteni. Tudi sam sem načrtovalec in izdelovalec modelov, to pa vzame dosti-dosti časa. Nekaj sto ur gre za razvoj in nekaj sto ur za izdelavo.«

V evropskem modeliranju je najmočnejša Nemčija, smo izvedeli od Sinija: »Po zadnjih podatkih je v tisti državi več odelarjev kot nas stanovalcev v Sloveniji. In to so le uradne statistike. Je pa tudi v Sloveniji veliko društev, ki sodelujejo.« V predprostoru konferenčne dvorane Slovenskega doma smo srečali še drugega razstavljalca iz Slovenije. »To je kot meditacija: v vse ostalo pozabiš. Včasih ti vzame, včasih ti daje energijo,« je priznal Jurij Kozar iz Prosečke vasi. »Izdelal sem najmanjši železniški model na svetu, ki vozi po normalnih tirnicah. Tirna širina znaša vsega skupaj tri milimetre, merilo je 1:450.« Prekmurski žerjavist je našo pozornost preusmeril tudi na preostale svoje konstrukcije. »Maketa predstavlja gradbišče avtoceste, kjer pelje mimo vlak. Žerjav je prav tako precizna kopija.« Jurij Kozar ima doma na svojem vrtu model vlaka v večji velikosti: »Tisti vlak sem izdeloval skoraj dve leti. Trenutno imam tri vagone in lokomotivo. Prvi na svetu sem uspel na taki ozki progi narediti lokomotivo, v kateri lahko sedi strojevodja. Mimoidoče zapeljem z veseljem. Sicer pa uporabljam vlakce za prevoz drv poleti v drvarnico, pozimi pa v hišo.«

Konferenčno dvorano so v celoti zasedli modelarji iz treh preostalih držav. Redni gostje iz Gradca so tokrat pripeljali »LEGO-železnico«, ki so jo predstavili v sodelovanju z domačimi modelarji. »Sem zbiralec LEGO- izdelkov, med drugimi železniških in še posebej tistih iz Vojne zvezd,« smo izvedeli od mladega razstavljalca Philipa Stipsitsa. »Ob novih modelih smo pripeljali tudi nekatere starejše. V Gradcu se dobivamo v društvu za modeliranje železnice v sistemu H0. Redno odhajamo na razstave po Avstriji. Vsi smo odrasli, k sodelovanju pa vabimo tudi otroke. Je pa to drag hobi, draga igrača, čeprav ima zelo lepe strani.«

Razstavljene delujoče modele smo si ogledali v petek dopoldne, ko je v prvo nadstropje Slovenskega doma prispelo največ malčkov iz okoliških vrtcev. »Prvi dan pričakujemo v prvi vrsti otroke. Oni namreč ob koncu tedna pripeljejo tudi svoje starše, ki pa morda tudi kaj kupijo,« je poudaril organizator Gábor Kovács. Otroci so bili izredno navdušeni nad računalniško krmiljeno simulacijo letenja, najmanjše goste pa so prav tako očarale miniaturne hišice, drevesca, grički, živalce, ljudje in seveda vlaki.

Eden od razstavljalcev je pripeljal svoje »mini-opeke«. »Pripravljam jih z edinstveno tehnologijo, ki posnema prave tovarne opeke, le v manjši meri,« je povedal vodja podjetja István Szabó. »Izdelujem jih za modelarje oziroma otroke, ki lahko iz njih zgradijo perone, manjše stavbe ali kolodvore. So tudi odporne na mraz,« je svoje izdelke predstavil podjetnik. Najdaljšo mizo na razstavi z urejevalnim kolodvorom so pripravili člani Kluba železniških modelarjev Zagreb, ki so prvič pripotovali v njim do sedaj neznani Monošter. »Naš klub deluje že več kot 50 let. Prostore imamo na podstrešju, toda v majhnem prostoru ustvarjamo velike stvari,« nam je zaupal član društva Dragutin Staničić. »Sodelujemo na razstavah na Hrvaškem in širom Evrope. Lani smo se odlično izkazali na mednarodnem sejmu v Kölnu.« Kakor poudarja predstavnik kluba, stane izdelava modelov precej. »V Sloveniji, na Hrvaškem in na Madžarskem ni prave serijske proizvodnje modelov, zato jih je treba izdelati samostojno. Za to pa potrebujemo določene veščine, od samega načrtovanja do realizacije. Modeli morajo postati čim bolj natančne in verodostojne kopije« - smo izvedeli od Dragutina Staničića, ki je še pristavil: »Pripeljali smo modele s konca 80-ih let, ko še ni bilo evrostandardov. Imeli smo že bogato zbirko, toda prišlo je do nesreče: prve rakete, poslane nad Zagreb leta 1995, so zadele prav prostore kluba in uničile velik del inventarja. Kljub temu danes predstavljamo vlake iz Slovenije, Hrvaške in Madžarske.« »Če kdo nima dovolj denarja, lahko kljub temu postane modelar,« se je nasmehnil gostitelj Gábor Kovács. »Sam sem naredil hiše in drevesa iz testa, soda bikarbone in vžigalic. Druga kategorija modelarja pa je tisti, ki ljubi vlake in modele kupuje za denar, morda tudi splošno znane izdelke. Pravi modelar uspeva tudi brez sredstev.«

Glavni organizator meni, da ima razstava tudi doprinos k prepoznavnosti Monoštra. »Hrvaški gostje so mi včeraj zvečer povedali, da so se po postavitvi mize napotili v mesto. Niti si ne bi predstavljali namreč, da je Monošter lepo urejen in se ne dvigujejo povsod le betonski bloki. Ponosni smo, da imamo med podporniki skoraj izključno podjetja iz Monoštra in tudi mestno občino. Zato je ogled razstave brezplačen,« je zaključil Gábor Kovács, ki želi tridnevno razstavo prirejati tudi v prihodnje.

Mladina

- In če bi bil Goran Ahmed? / Grega Repovž. – št. 38, 22.09.2017, str. 2
- Plan B: Slovenija toži Hrvaško /Borut Mekina. – št. 38, 22.09.2017, str. 32-34
- Francoski poduk /Heni Erceg. – št. 38, 22.09.2017, str. 44
- Naj živi bomba : zgovorni slovenski nepodpis jedrske pogodbe / Janko Lorenci. - št. 39, 29.09.2017, str. 17
- Ahmadov drugi dom : pravica do življenja / Jure Trampuš.- št. 39, 29.09.2017, str. 26-27
- Alternativa brez alternative : nemške volitve /Samo Tomšič. – št. 39, 29.09.2017, str. 34-36
- Neodvisnost brez nacionalizma : Katalonija /Claus Hecking, Tobias Rapp. – št. 39, 29.09.2017, str. 40-42 (c 2017 Der Spiegel)
- Klečanje proti Trumpu : razizem /Marcel Štefančič jr. – št. 39, 29.09.2017, str. 44-47

Svobodna beseda

- Primorsko ljudstvo se je osvobodilo samo! : 70. Obletnica vrnitve Primorske k matični domovini in 70 let Nove Gorice /Janez Alič. – št. 23, september 2017, str. 2
- Dan združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom /Filip Matko Ficko. – št. 23, september 2017, str. 4
- Ob 90. Obletnici organizacije TIGR. – št. 23, september 2017, str. 5
- Med spravo in sovraštvom / Martin Premk. – št. 23, september 2017, str. 7
- Diskriminacija je še zelo prisotna : sodobni procesi rasizacije kot utež pri delovanju Romov / Sergeja Masten. – št. 23, september 2017, str. 12-13
- O vlogi Slovencev v koroškem odporu : Andrej Mohar – ponosni na prednike /Andrej Mavri. – št. 23, september 2017, str. 29

Periodične publikacije – kazala

- SWS Rundschau - Die Zeitschrift der Sozialwissenschaftlichen Studiengesellschaft, Heft 3/2017

<http://www.sws-rundschau.at/>

<http://www.sws-rundschau.at/html/aktuell.php>

- International Journal of the Sociology of Language, Ed. by Fishman, Joshua A. / Garcia Otheguy, Ofelia, Volume 2017, Issue 247 (Sep 2017)
Special Issue: Language and globalization in South and Central Asian spaces, Issue Editors: Brook Bolander and Till Mostowlansky

<https://www.degruyter.com/view/j/ijsl.2017.2017.issue-247/issue-files/ijsl.2017.2017.issue-247.xml>